

SKOLAS BIBLIOTĒKA – ATBALSTS PILNVEIDOTAJĀ MĀCĪBU SATURĀ

Skola2030 un Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku
attīstības centra izdevums skolu bibliotekāriem

L N B

L A T V I J A S
N A C I O N Ā L Ā
B I B L I O T Ē K A

ISBN 978-9934-610-17-2

Izdevuma darba grupa:

LNB Bibliotēku attīstības centra vadītāja Evija Vjaterē

LNB Bibliotēku attīstības centra bibliotēku nozares speciāliste Ilze Kļaviņa

LNB Bibliotēku attīstības centra nozares speciāliste darbā ar bērniem un jauniešiem Madara Freivalde

LNB Bibliotēku attīstības centra galvenā bibliotekāre Māra Jēkabsone*

Skola2030 mācību satura ieviešanas vadītāja Zane Oliņa*

Skola2030 "Domāt. Darīt. Zināt" redaktore Inese Tomsone*

Skola2030 eksperts Miks Dzenis*

Izdevuma tapšanā iesaistītās personas:

LNB Bibliotēku attīstības centra informācijpratības, medijpratības un mūžizglītības projektu koordinatore Marta Dziļuma*

LNB Digitālās attīstības departamenta Atvērtās zinātnes atbalsta vadītājs Jānis Kreicbergs

LNB Periodikas nodaļas galvenā bibliogrāfe fondu izpētes jomā Kristina Papule

LNB Informācijas pakalpojumu un SBA nodaļas vadītāja Ginta Zalcmane

LNB projekta "Latvijas kultūras kanons" koordinatore, ekspozīcijas "Grāmata Latvijā" muzejpedagoģe Anita Smeltere

LNB Bērnu literatūras centra vadītāja Silvija Tretjakova

** izdevuma iznākšanas brīdī ir mainīta darbavieta un/vai amats*

Satura rādītājs

levads	3
Svarīgākais, kas jāzina par pilnveidoto mācību saturu un pieeju	4
Iekļaujoša izglītība	7
Skolas bibliotēka	9
<i>Bibliotēkas krājums</i>	12
<i>Skolas bibliotēka kā mācību un zināšanu centrs</i>	14
<i>Skolas bibliotēkas izglītojošā darbība</i>	16
<i>Skolu bibliotēku sadarbības iespējas</i>	21
Informācijas resursi	25
<i>Latvijas Nacionālās bibliotēkas resursi skolu bibliotēkām</i>	25
<i>Skola2030 piedāvātie resursi skolu bibliotēkām</i>	27

Ievads

No 2020. gada septembra visas skolas Latvijā sākušas strādāt ar pilnveidoto mācību saturu un pieeju saskaņā ar jauniem [pamatizglītības](#) un [vispārējās vidējās izglītības](#) standartiem. Pārmaiņas notiek pakāpeniski un mācību saturs ir saskaņots no pirmsskolas līdz vidusskolai. Mācību saturs pilnveidots Eiropas Sociālā fonda (ESF) Valsts izglītības satura centra (VISCS) projektā "Kompetenču pieeja mācību saturā" ([Skola2030](#)).

Skolas bibliotēka ir ļoti svarīgs atbalsts gan skolēniem, gan skolotājiem kvalitatīva mācību procesa īstenošanai, tā ir pamats lietpratības attīstībai, vieta, kur notiek mācīšanās, rodas un nostiprinās zinātkāre un interese par mācīšanos un lasīšanu, piekļuves punkts mūsdienīgam, mainīgam, daudzveidīgam informācijas resursu klāstam.

Izdevumā iekļautā informācija un piemēri ir ieteikumi, kurus būtu vēlams īstenot skolas bibliotēkā, taču aicinām to darīt pamazām – sākot ar lietām, kuras varat paveikt paši.

Izdevuma mērķis – veicināt izpratni par skolas bibliotēkas lomu un nozīmi pilnveidotā mācību satura īstenošanā un iedvesmot bibliotekārus, skolotājus, izglītības iestādes darbiniekus kļūt par aktīviem bibliotēku pakalpojumu izmantotājiem un veicināt skolas bibliotēkas nozīmīgumu skolā.

Izdevuma uzdevums – ar ieteikumiem un praktiskiem padomiem darbam skolas bibliotēkā iedvesmot skolu bibliotekārus un aicināt ikvienu, kurš ikdienā ienāk skolas bibliotēkā, apzināties skolas bibliotēkas nozīmi skolas sistēmā; atgādināt svarīgāko par pilnveidoto mācību saturu un pieeju, kā arī apzināt skolu bibliotekāriem noderīgus resursus.

Izdevumu ievada teorētiskā daļa, kurā ietverta svarīgākā aktuālā informācija, kas jāzina skolu bibliotekāriem un citiem izglītības iestādes darbiniekiem, lai nodrošinātu kvalitatīvu mācību procesu skolā. Katrā teorētiskās daļas apakšnodaļā pieejami normatīvie dokumenti vai citi noderīgi informācijas resursi par konkrēto tēmu. Izdevuma otrajā daļā aplūkoti praktiski piemēri, kā skolu bibliotēkas īsteno konkrētas aktivitātes un pasākumus skolas bibliotēkā. Izdevumu noslēdz noderīgu informācijas resursu saraksts, kuri izmantojami profesionālajai pilnveidei, darbam mācību stundās un nodarbībās bibliotēkā.

Izdevumā ir iekļautas hipersaites uz papildinformāciju par konkrēto tēmu. Aicinām iepazīties ar šo informāciju un dalīties tajā ar kolēģiem, pedagogiem, vecākiem, skolēniem.

Skolu bibliotēkas un bibliotekāri ar mērķtiecīgām un pārdomātām atbalsta metodēm veicina skolas izglītības mērķu īstenošanu, atbalstot skolotājus darbā un skolēnus mācībās. Svarīgākie elementi šajā procesā ir informācija un cilvēkresursi, vide un sadarbība, kā arī savstarpēja šo elementu mijiedarbība. Mūsdienīga, ar tehnoloģijām aprīkota skolas bibliotēka un kvalificēts, kompetents bibliotekārs – tā ir katras skolas pievienotā vērtība izglītības kvalitātes nodrošināšanā ilgtermiņā.

Svarīgākais, kas jāzina par pilnveidoto mācību saturu un pieeju

Pilnveidotā mācību satura pamatā ir vīzija par to, kādu vēlamies redzēt katru skolēnu – atbildīgu un aktīvu sabiedrības dalībnieku, valstij lojālu pilsoni, pašapziņīgu personību, kas ciena un rūpējas par sevi un citiem, radošu darītāju un lietpratēju izaugsmē, kam mācīšanās kļuvusi par ieradumu. Mācību satura ietvaru veido tikumi, caurviju prasmes, zināšanas un pamatprasmes septiņās mācību jomās; mācību rezultāts ir lietpratība.

Savukārt skola, kas pastāvīgi mainās un pielāgojas jauniem apstākļiem, veidojas par mācīšanās organizāciju, kura atbalsta katra skolēna mācīšanos, palīdz apzināties un izkopt savas intereses. Skolai kā mācīšanās kopienas veidotājai, piederīgi ir visi iesaistītie – skolas vadība, skolotāji, bibliotekāri, skolas personāls, skolēni un viņu vecāki – mācās un mainās visi, lai, kopīgi sadarbojoties, sniegtu skolēniem labāko iespējamo izglītību.

Uzsvari mācību saturā un pieejā

- ✓ Pāreja no pasīvas skolēna mācīšanās un faktoloģiskas iegaumēšanas kā pašmērķa uz aktīvu izziņas procesu skolotāja vadībā, pašizpaušmi un jaunradi
- ✓ Apgūstamo zināšanu un prasmju sasaiste ar reālo dzīvi
- ✓ Skolēnam nodrošināta iespēja mācīties iedziļinoties, izprast kopsakarības un attīstīt spēju pārnest zināšanas uz jaunām, nezināmām situācijām
- ✓ Starpdisciplināra pieeja, kas novērš satura sadrumstalotību un veicina skolotāju sadarbību mācību procesa organizēšanā
- ✓ Prasme mācīties, izzināt (turklāt ar prieku un interesi), apgūt mācīšanās stratēģijas, kas noderēs, lai turpinātu mācīties arī pēc skolas absolvēšanas, ir tikpat svarīga, kā apgūstamais saturs

Mācību pieejas uzsvari prasa mūsdienām atbilstošu mācību līdzekļu saturu, struktūru un formu. Piemēram, lai apgūtu digitālās prasmes un informācijpratību, ir nepieciešama iespēja darboties ar interaktīvām lietotnēm, strādāt ar daudzveidīgiem informācijas avotiem, t. sk. pirmavotiem, mācīties izvēlēties, izvērtēt, apstrādāt datus, strukturēt informāciju un radīt jaunus produktus.

Skola2030 redzējums par skolas bibliotekāru un to, kādu atbalstu viņš var sniegt

- ✓ Skolas bibliotekārs komplektē informācijas resursus izglītības procesa nodrošināšanai
- ✓ Skolas bibliotekārs pārzina informācijas resursus un piedāvā drošticamus digitālos un iespiestos resursus gan skolotājiem, gan skolēniem
- ✓ Skolas bibliotekārs organizē lasīšanas veicināšanas pasākumus, aktivitātes un diskusiju grupas dažādos vecumposmos, kas palīdz skolēniem attīstīt lasīšanas ieradumus
- ✓ Skolas bibliotekārs palīdz skolēniem attīstīt informācijas atlases un analīzes prasmes – skolēni iepazīstas un izvērtē vairākus informācijas avotus, tos salīdzina un veido pamatotu viedokli par tematu vai jautājumu

- ✓ Skolas bibliotēka piedāvā idejas un atbalstu dažādu prasmju attīstībā: medijpratība, informācijas resursu meklēšana un atlase, izvērtēšana
- ✓ Skolas bibliotēkā skolēniem ir iespēja atrast nepieciešamo informāciju sava mācību procesa ietvaros vai vismaz uzzināt, kur informāciju būtu iespējams iegūt
- ✓ Skolas bibliotēka ir centrālā vieta, kur turpinās klasē apgūto tēmu izpēti, iepazīšanās ar papildresursiem
- ✓ Priekšmetu skolotāji kopā ar skolas bibliotekāru pārrunā mācību tematus un plāno nepieciešamos informācijas resursus to īstenošanā
- ✓ Skolas bibliotekārs, atbalstot skolotājus, vada izglītojošas, izzinošas nodarbības

Līdz ar pilnveidoto saturu un pieeju ienāk jauni jēdzieni un termini.

✓ **Lietpratība jeb kompetence** – spēja izmantot zināšanas un prasmes un paust attieksmes, kas nepieciešamas uzdevuma izpildīšanai un problēmu risināšanai mainīgās un reālās dzīves situācijās; skolā – skolēna spēja adekvāti lietot mācīšanās rezultātu noteiktā kontekstā (izglītības, darba, personiskā vai sabiedriski politiskā). Vairāk par kompetenču pieejas teorētisko pamatojumu var lasīt kolektīvajā monogrāfijā ["Mācīšanās lietpratībai"](#).

✓ **Sasniedzamie rezultāti skolēnam** – prasības mācību satura apguvei; izmērāms mācību procesa iznākums, kas ietver zināšanas, prasmes un vērtības. Jaunajos standartos formulēti katrā mācību jomā un sniedzami skolas un skolotāju plānošanas un savstarpējas sadarbības ietvaros. Plānotie sniedzamie rezultāti strukturēti ap t. s. lielajām idejām (jeb pamatjēdzieniem), kas skolēniem jāsaprot, lai veidotos vienota izpratne par pasauli un sevi tajā, un kas viņiem paliks no mācībām pēc skolas absolvēšanas.

✓ **Mācīšanās iedziļinoties** – augstākā līmeņa domāšanas prasmju (analizēt, sintezēt, izvērtēt, risināt problēmas) lietošana mācību procesā. Nozīme ir ne tikai konkrētu zināšanu un faktu uzkrāšanai, bet arī izpratnei par zināšanu iegūšanas procesu, spējai vispārināt un apgūto izmantot jaunās situācijās. Šādas mācīšanās rezultāts ir lietpratība. Plašāk par mācīšanos iedziļinoties var lasīt *Skola2030* tīmekļvietnē: ["Ko nozīmē domāt dziļi?"](#); ["SOLO taksonomija skolēna domāšanas dziļuma mērīšanai"](#); ["Vai skolēni ir gatavi matemātikā domāt dziļāk?"](#).

✓ **Caurviju prasmes (pratības)** – vispārējs/plašs zināšanu, iemaņu un attieksmju kopums, kas ir būtiski nepieciešams, lai veiksmīgi darbotos mūsdienu pasaulē, izglītības un darba sfērā. Tādas caurviju prasmes kā, piemēram, kritiskā domāšana un problēmrisināšana, jaunrade un uzņēmējspēja, pašvadīta mācīšanās, sadarbība, pilsoniskā līdzdalība un digitālā pratība, tiek lietotas visās mācību un dzīves jomās. Dēvētas arī par starpdisciplinārām, transversālām prasmēm, 21. gadsimta prasmēm. *Skola2030* izstrādātajā metodiskajā līdzeklī skolotājiem ["Kā attīstīt caurviju prasmes?"](#) skaidrota Latvijas valsts izglītības standartos noteikto caurviju prasmju nozīmi un vispārīgie principi un ieteikumi to attīstīšanai skolēnos, skaidrots, kā caurviju prasmes izpaužas dažādās mācību jomās. Par caurviju prasmēm plašāk var lasīt *Skola2030* ziņu izdevumā ["Domāt. Zināt. Darīt", Nr. 8](#).

✓ **Mācību līdzekļi** – skolēniem paredzēti atbalsta materiāli mācīšanās procesā mācību satura apgūšanai; ietver mācību literatūru, uzskates līdzekļus, atbalsta materiālus u. tml. vienības.

✓ **Pašvadīta mācīšanās** (viena no caurviju prasmēm) – process, kurā skolēni apzināti darbina un lieto domāšanas, emocionālo procesu un uzvedības regulēšanas rīkus, lai paši sistemātiski apgūtu jaunas zināšanas un prasmes. Ar skolotāja atbalstu skolēni iemācās vadīt savu mācīšanās procesu, plānot un īstenot to. Vairāk par pašvadītas mācīšanās piemēriem un praksi sk. *Skola2030* ziņu izdevumā ["Domāt. Zināt. Darīt", Nr. 8](#). Iesakām izmantot arī izdevumu ["Pašvadītas mācīšanās ceļvedis: projekts "Stiprāki kopā"](#).

✓ **Sociāli emocionālā mācīšanās (SEM)** – pilnveidotajā saturā ir iekļauta programma, kas palīdz skolēniem līdzās akadēmiskām zināšanām attīstīt arī prasmes apzināties un pārvaldīt savas emocijas, domas, uzvedību, veidot pozitīvas attiecības, izvirzīt reālus mērķus, uzturēt motivāciju, risināt problēmas un pieņemt atbildīgus lēmumus. Šīs prasmes veido pamatu pašregulētam mācību procesam, palīdz sadarboties, veicina piederības izjūtu un mazina iespēju atsvešināties no skolas. Skolas bibliotēka ir līdzdalīga sociāli emocionālās vides radīšanai skolā. Vairāk par šo tēmu, kā arī informācijas resursu apkopojumu par to sk. Latvijas Universitātes profesores un vadošās pētnieces Baibas Martinsones [prezentācijā](#) un *Skola2030* sagatavotajā metodiskajā līdzeklī ["Sociāli emocionālā mācīšanās. 1.–12. klašu nodarbību plāni"](#), kur atrodams gan teorētisks pamatojums, gan metodiski ieteikumi skolotājiem un praktiski nodarbību plāni.

✓ **Tekstpratība** – nozīmīga prasme visos mācību priekšmetos; ietver lasīšanu, klausīšanos, vērošanu, prasmi padziļināti uztvert jebkuras formas un veida tekstu (izteiktu ar vārdiem, attēliem, shēmām, tabulām, grafikiem u. c. iespiestos un digitālos formātos), saprast teksta galveno domu un niānses, kas paustas gan tiešā veidā, gan netieši, iegūto informāciju, idejas, pārdomas mērķtiecīgi izmantot savos mutvārdu un rakstveida tekstos jeb tekstveidē atbilstoši saziņas nolūkam, situācijai, stilam, žanram un pareizrakstības un pareizrūnas prasībām. Skolēni mācās izprast tekstu vairāk nekā vienas kultūras un dažādu mediju (informācijas kanālu) kontekstā, vairākās valodās. Skolas bibliotekārs ar savām zināšanām un prasmēm var būt labs atbalsts šīs prasmes attīstīšanai.

Normatīvie dokumenti un citi noderīgi informācijas resursi

Skolas bibliotekāram ir jāpārziņa normatīvie dokumenti, kuri ir saistoši strādājot skolas bibliotēkā. Zemāk ir pieejami dokumenti, kuros sniegta plašāka informācija par kompetenču pieeju mācību saturā un Ministru kabineta noteikumi par valsts izglītības standartiem pamatizglītības un vispārējās izglītības programmās.

2018. gada 27. novembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 747 ["Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem"](#) nosaka, kādas prasmes, zināšanas, izpratne un attieksmes skolēniem jāapgūst skolā no 1. līdz 9. klasei. Mācību satura apguves sasniedzamie rezultāti ir formulēti trīs gadu posmiem: 1.–3. klase, 4.–6. klase, 7.–9. klase. Atbilstoši noteiktajiem mūsdienīgas lietpratības izglītības mērķiem savu

bērnu un jauniešu vajadzībām un vietējai situācijai skolas un skolotāji patstāvīgi plāno, kā tieši sasniegt skolēniem izvirzītos mērķus. Par pamatizglītību plašāk sk. [Skola2030 tīmekļvietnē](#).

2019. gada 3. septembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 416 ["Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem"](#) paredz jaunu vidusskolas modeli ar samazinātu mācību priekšmetu skaitu, lai dotu iespēju skolēniem mērķtiecīgi izvēlēties un specializēties izraudzītajos mācību priekšmetos; mācību satura apguvi trīs līmeņos (vispārīgajā, optimālajā un augstākajā); satura apguvi kursu veidā – pamata, padziļinātos un specializētosursos. Par vidējo izglītību plašāk sk. [Skola2030 tīmekļvietnē](#).

Iekļaujoša izglītība

Iekļaujoša izglītība paredz nodrošināt skolu visiem un ikvienam – neatkarīgi no rases, tautības, dzimuma, reliģiskās pārliecības, veselības stāvokļa, nodarbošanās un sociālā stāvokļa. To var īstenot, atzīstot un novērtējot dažādās skolēnu mācīšanās vajadzības, nodrošinot vajadzīgo atbalstu, izmantojot daudzveidīgas metodes un pieejas, atvērtu komunikāciju, kā arī veidojot skolā drošu un atbalstošu vidi, nepieļaujot diskrimināciju.

Skolas bibliotēkai būtu jābūt informētai par skolēniem, kādi mācās skolā, lai saprastu, kā organizēt savu darbu. Skolas bibliotēkai ir jānodrošina dažādu grūtības pakāpju grāmatas, ar dažāda lieluma burtiem, lai ikviens skolēns atrastu sev piemērotu literatūru. Skolas bibliotēkā būtu jābūt plašākam nozaru literatūras klāstam, lai citi skolēni varētu ar tā palīdzību iepazīt sava klasesbiedra dzimteni (ja skolēns ir no citas valsts) vai iegūt papildu informāciju par viņa reliģisko piederību. Skolas bibliotēkai jānodrošina dažādas iespējas, kā organizēt darbu – darbs individuāli, grupās utt. Skolas bibliotēkai jārada vide, kurā skolēns jūtas brīvi, droši.

Lai gan ar iekļaujošu izglītību Latvijā visbiežāk saprotam speciālo izglītību, tā ir tikai daļa no šī jēdziena. Iekļaujoša izglītība attiecas uz ikkatru bērnu, uz dažādu vajadzību atzīšanu, pieņemšanu un atbilstoša atbalsta sniegšanu – vai tie būtu bērni ar speciālām vajadzībām, atšķirīgām valodas prasmēm vai ļoti apķērīgi skolēni, kuriem nepieciešami lielāki intelektuāli izaicinājumi, bērni, kas dažādu apstākļu dēļ kādā dzīves posmā nonākuši grūtībās u. tml. Projektā "Atbalsts izcilībai" tapuši vērtīgi materiāli bērnu talantu identificēšanai un attīstīšanai: "[Talanta attīstīšanai](#)" un "[Ieraudzīt talanta iedīgļi katrā bērņā](#)" – intervija ar Dr. paed. Anitu Skalbergu par bērnu talanta potenciāla identificēšanu un veicināšanu.

Izglītība bērniem ar speciālajām vajadzībām

Speciālajās skolās bibliotēkas pasākumi tiek rīkoti konkrētām klašu grupām, jo tad ir iespēja iesaistīt katru skolēnu, uz klausīt katra domas, ļaujot savu viedokli argumentēt katram skolēnam. Uz nodarbībām skolēni ierodas kopā ar skolotājiem. Arī speciālās skolas iesaistās Latvijas Nacionālās bibliotēkas rīkotajā valsts mēroga lasīšanas veicināšanas programmā "Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija". Ņemot vērā, ka speciālajās skolās mācās bērni arī ar lasīšanas grūtībām, šo skolu bibliotēkās tiek īstenotas aktivitātes, lai veicinātu skolēnu lasītprasmi un palīdzētu izlasīt "Bērnu, jauniešu un vecāku žūrijas" grāmatu kolekciju. Skolotāji un bibliotekāri piemeklē literatūru, kas ir atbilstoša bērnu lasītprasmei, jo lasīšanas tehnika un lasītā izpratne bērniem ar speciālajām vajadzībām ir ļoti atšķirīga.

Pašlaik Latvijā bērni ar speciālajām vajadzībām izglītību var iegūt:

- ✓ speciālās izglītības iestādē (daļēji nošķirtā vidē);
- ✓ vispārizglītojošo izglītības iestāžu speciālajās klasēs (integratīvā vidē);
- ✓ vispārizglītojošās klasēs (iekļaujošā vidē) pēc individuāla plāna, kas pielāgots bērna traucējumu veidam, jebkurā skolā, kurā ir licencēta speciālās izglītības programma un nodrošināti atbilstoši resursi – pielāgota vide, mācību materiāli un atbalsta personāls.

Noderīgi informācijas resursi

Zemāk ir pieejama informācija par mācību un metodiskajiem līdzekļiem un to īstenošanu speciālajā izglītībā, *Skola2030* tīmekļsemināri, kā arī Rīgas 5. pamatskolas-attīstības centra direktores Ilutas Vilnītes prezentācija, kura tika prezentēta 2021. gada Skolu bibliotekāru seminārā.

Skola2030 un sadarbības partnerību ietvaros tapušie mācību un metodiskie līdzekļi speciālajā izglītībā, t. sk. vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem Braila rakstā, kā arī bērniem un jauniešiem ar dažādiem garīgās attīstības traucējumiem, pieejami [mācību resursu krātuvē](#) (kataloga sadaļā "Speciālā izglītība").

Par mācību un metodiskajiem līdzekļiem speciālajā izglītībā vairāk sk. [Skola2030 tīmekļvietnē](#).

Ir pieejams ["DIBEL Next"](#) testa rīks lasītprasmes novērtēšanai.

Vairāk par iekļaujošas izglītības īstenošanu, piemēriem un praksi sk. *Skola2030* ziņu izdevumā ["Domāt. Darīt. Zināt", Nr. 12](#).

Noderīgs būs arī *Skola2030* tīmekļseminārs skolotājiem ["Kā veiksmīgi iekļaut skolēnu ar mācīšanās traucējumiem?"](#).

2021. gada 1. oktobrī notika tīmekļseminārs par [iekļaujošu skolu katram bērnam](#). Seminārā tika apskatītas tādas tēmas kā tiesiskais regulējums iekļaujošajā izglītībā, izaicinājumi ceļā uz iekļaujošu skolu, ieteikumi, ko darīt vadības komandai, lai veidotu iekļaujošu organizāciju un apzinātu virzienus, kuros doties un atbalstītu savus skolotājus, ko darīt skolotājiem, lai palīdzētu katram skolēnam, organizētu diferencētu mācību procesu un mērķtiecīgi to virzītu.

Par to, kā veiksmīgāk strādāt ar bērniem ar speciālām vajadzībām, sk. Rīgas 5. pamatskolas-attīstības centra direktores Ilutas Vilnītes [prezentācijā](#).

Skolas bibliotēka

"Es neesmu telpa – manī ir dzīvība. Es protu iemācīt darboties un sadarboties, spēlēties un būt nopietnam. Es esmu tā, kas rosina radošumam, izdomai, kas meklē un atrod... Pie manis ir jauki un interesanti. Esmu gudra. Es esmu visu zināšanu apkopojums, jauno tehnoloģiju ieviesēja, visu paaudžu pulcinātāja vienkopus. Ar mani ir interesanti Tev, mans lasītāj. Es protu uzrunāt caur grāmatu, caur tehnoloģijām, caur saskarsmi! Es esmu tava bibliotēka." (Balvu pamatskolas bibliotekāre)

Pirmkārt, bibliotēka ir telpa, kam ir svarīga vieta skolā, tādēļ svarīgs ir tās iekārtojums. Otrkārt, bibliotēkā koncentrējas zināšanas. Treškārt, bibliotēku veido bibliotekārs. Ceturtkārt, bibliotēka ir arī lasītāji, kas šo telpu un zināšanas lieto. Patīkama telpa, kurā veidojas sinerģija ar informāciju un zināšanām, kurām ērti piekļūt, veido attīstību rosinošu vidi, kur ikviens jūtas gaidīts un piederīgs – gan skolēni, gan skolotāji.

Normatīvie dokumenti un citi noderīgi informācijas resursi

Bibliotēku darba procesus reglamentē [Bibliotēku likums](#), kurš ir saistošs visām skolu bibliotēkām. Visi bibliotēkām saistošie normatīvie dokumenti ir apkopoti [Latvijas Bibliotēku portālā](#).

Latvijas standarts LVS 2789:2016 "Informācija un dokumentācija. Starptautiskā bibliotēku statistika" nosaka, ka "Skolas bibliotēka ir jebkura veida skolai, kas ir zemāka par trešo (terciāro) izglītības līmeni, piederīga bibliotēka, kuras galvenais uzdevums ir apkalpot šīs skolas skolēnus un skolotājus.

1. piezīme. Skolas bibliotēka var apkalpot arī plašāku publiku.
2. piezīme. Ietver bibliotēkas un resursu krājumus visās izglītības iestādēs, zemākas par trešo līmeni, kā koledžās, tālākizglītības koledžās, arodskolās u. tml."

Bibliotekārie pakalpojumi izglītības iestādēs tiek nodrošināti saskaņā ar [Izglītības likuma](#) 14. panta 20.1. punktu un 2011. gada 27. decembra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 1002 "[Kārtība,](#)

[kādā izglītības iestāde \(izņemot augstskolas un koledžas\) nodrošina bibliotekāros un informācijas pakalpojumus](#)". Noteikumu 3. punkts: "Izglītības iestādes vadītājs atbilstoši īstenotajai izglītības programmai nodrošina izglītības iestādes bibliotēkā piekļuvi mācību literatūrai, daiļliteratūrai, uzzīņu un nozaru literatūrai, periodiskajiem izdevumiem, elektroniskajiem katalogiem, datubāzēm, internetam un elektroniskās informācijas resursiem".

Iepazīstoties ar Starptautiskās bibliotēku asociāciju un institūciju federācijas (*International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA*) izstrādātajiem nozares dokumentiem, iespējams iegūt jaunas zināšanas, lai pilnveidotu savas prasmes un bibliotēkas darbu, kā arī sekmētu bibliotēku nozares attīstību. Jaunākās tendences, kas veido pasauli, kurā darbojas bibliotēkas, atrodamas [IFLA ziņojumā par attīstības tendencēm](#). Ziņojumā uzsvērts, ka jebkuras bibliotēkas, t. sk. skolas bibliotēkas, uzdevums ir īstenot ".. mūžīgo misiju – nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi informācijai, lai veicinātu rakstpratīgas, informētas un līdzdalīgas sabiedrības veidošanos".

[IFLA Skolu bibliotēku vadlīnijas](#) sniedz redzējumu par skolas bibliotēku 21. gadsimtā un ieteikumus attīstībai, piemēram, par bibliotēkas un tās vides ietekmi uz izglītības procesu, fiziskās un digitālās piekļuves pilnveidi, izmantojot tehnoloģijas. Digitālo piekļuvi informācijas resursiem mūsdienās ir iespējams nodrošināt visā skolā un ārpus tās telpām 24/7 režīmā.

Rīgas Valsts 2. ģimnāzijas bibliotekāre Aija Logina: *"Skolas bibliotēka ir informācijas centrs, kas atbalsta skolēnus un pedagogus skolas mācību procesā un profesionālās meistarības attīstībā. Galvenais uzdevums ir radīt apstākļus skolēniem, pedagogiem un pārējiem darbiniekiem nepieciešamās informācijas iegūšanai, komplektējot krājumu, sniedzot uzziņas un citus informacionālos pakalpojumus, palīdzot orientēties informācijā, apmācot lietotājus tehnoloģiju izmantošanā, kā arī nodrošinot lasīšanas veicināšanas pakalpojumus skolā un ārpus tās."*

Skolas bibliotēka ir pielāgojama arī attālinātam mācību procesam, piekļuvei dažādiem mācībās izmantojamiem resursiem tiešsaistē (sk. Ministru kabineta noteikumu projektu "[Attālināto mācību organizēšanas un īstenošanas kārtība](#)"), lai nodrošinātu kvalitatīvu, efektīvu un pilnvērtīgu mācīšanos personalizētā, diferencētā, starpdisciplinārā pieejā, izmantojot dažādas mācību organizācijas formas (individuāls un grupu darbs, projekta darbi, konsultācijas u. c.) un mācību līdzekļus, t. sk. tehnoloģiskos risinājumus.

Bibliotēkā var radīt vidi un priekšnoteikumus, lai īstenotu daudz dažādu aktivitāšu – lasītāju un diskusiju klubus, radošas darbnīcas, publiskās runas konkursus un citus konkursus, tikšanās ar autoriem, izstādes. Bieži vien skolas bibliotēkā top dramatiski un muzikāli iestudējumu scenāriji, notiek mēģinājumi, radošas diskusijas, domu apmaiņa un kompromisu meklēšana. Skolas bibliotēka ļauj skolēniem īstenot tādas fantāzijas, aktivitātes un ieceres, kas citās skolas telpās, iespējams, nav realizējamas. Bibliotēkā var piedāvāt iespēju arī atpūsties un relaksēties, tikties un sarunāties ar vienaudžiem, taču, ja ir vēlme pabūt vienam, arī norobežoties no skolas skaļās dunas, izbaudīt mieru un klusumu. Skolas bibliotēka ir vispusīga, sociāli aktīvu, radošu, inteligentu personību veicinoša vieta. Tā piedāvā ne vien fizisku telpu (klātienē), bet arī virtuālu telpu dažādām izzinošām un rosinošām aktivitātēm (tiešsaistē). Bērni un jaunieši labprāt uzturas bibliotēkā, kuras telpa ir vizuāli pievilcīga, aicinoša, lietotājiem draudzīga un ērta, daudzfunkcionāla. Skolas bibliotēka iekārtojama tā, lai tajā skolēni var darboties gan grupās, gan individuāli.

Vai bibliotēka jūsu skolā ir viena no vissvarīgākajām vietām? Aicinām padomāt par šiem jautājumiem gan skolu direktorus, gan bibliotekārus:

>> vai skolēns zina, kur atrodas skolas bibliotēka?

>> vai tā ir viena no vissvarīgākajām vietām skolā?

>> kāds ir bibliotēkas darba laiks?

>> vai ir iespējams bibliotēkā uzturēties arī pēc mācību stundām?

>> vai bibliotēka ir kā satikšanās vieta?

>> vai tā ir vieta kopienai? (skola un ģimene ir kā viena kopiena ar līdzīgām interesēm un vērtībām – šādu praksi īsteno, piemēram, Drabešu Jaunā pamatskola, Brīvā Māras skola)

>> vai bibliotēkā ir kopstrādes vietas – mazākas vai lielākas norobežotas telpas, kur tikties un kopā darboties gan skolēniem, gan skolotājiem?

IFLA Skolu bibliotēku vadlīnijas iesaka, ka, plānojot skolas bibliotēkas telpas, jāņem vērā šādi apsvērumi:

>> bibliotēkas atrašanās vieta vēlams pirmajā stāvā;

>> svarīga ir bibliotēkas pieejamība un tuvs novietojums mācību zonām;

>> vismaz dažās bibliotēkas zonās jānovērš ārējo trokšņu dzirdamība, ierīkojot t. s. klusās zonas;

>> bibliotēkā jānodrošina atbilstošs un pietiekams dabīgais un/vai mākslīgais apgaismojums;

>> bibliotēkā jānodrošina atbilstoša telpas temperatūra (gaisa kondicionēšana, apkure), kas nodrošina darbam piemērotus apstākļus visa

gada garumā, kā arī normatīvajiem standartiem atbilstošus apstākļus krājuma glabāšanai;

>> jādomā par atbilstošu aprīkojumu bibliotēkas lietotājiem ar īpašām vajadzībām;

>> bibliotēkai jābūt atbilstošai telpu platībai, kas nodrošina pietiekami daudz vietas grāmatu (daiļliteratūra, nozaru literatūra dažādos iesējumos), laikrakstu un žurnālu, npublicēto informācijas resursu izvietošanai un uzglabāšanai, mācību zonām, lasīšanas zonām, datoru darbstacijām, izstāžu zonām, kā arī bibliotēkas personāla darba zonām;

>> gan telpas, gan pakalpojumu ziņā bibliotēkai jānodrošina elastīgums, kas pieļauj daudzveidīgas aktivitātes un mācību satura un tehnoloģiju izmaiņas.

Nebaidieties pajautāt skolēniem viedokli par to, kādu bibliotēku viņi vēlas redzēt. Veiciet aptauju, ideju konkursu, tas, jo īpaši jauniešiem, būs ļoti aizraujoši, un viņi noteikti sniegs savu redzējumu par to, kādai ir jābūt skolas bibliotēkai.

Ja skolas vadība plāno vizuālas pārmaiņas bibliotēkā, vislabāk tās veikt kopā ar skolas bibliotekāru vai nozares ekspertiem, kuri pārzina bibliotēku funkcionalitāti un vajadzības. Skolu bibliotekāri var meklēt iespējas, izrādīt iniciatīvu un piedalīties projektos ērtākas un aicinošākas vides iekārtošanai.

Aija Jankava, Olaines 1. vidusskolas bibliotekāre, Latvijas Bibliotekāru biedrības Bērnu un skolu bibliotēku sekcijas vadītāja:

"Mūsdienīga skolas bibliotēkas telpa ir vieta, kur satiekas drukātais ar digitālo, materiālais ar nemateriālo un e-materiālo un iedrošina, iesaista un motivē skolēnus un pedagogus un vecākus. Tā ir lietotājoorientēta, lietotājvirzīta, proaktīva un izglītības pasaulē reflektējoša."

Olaines 1. vidusskolas bibliotēkas pārbūve izpelnījies atzinību un ievērību – ar plašu un atvērtu telpu, mobiliem plauktiem, otrā stāva domātavu, lasītavu un izstāžu telpu. Par bibliotēkas iekārtošanu un ieteikumiem sk. Olaines 1. vidusskolas bibliotekāres Aijas Jankavas [prezentācijā](#).

Cēsu 2. pamatskolā izveidota jauna atpūtas un mācību vieta skolēniem – [atvērtā bibliotēka](#). Tās mērķis ir atbrīvot skolas bibliotēku no sienām un nodrošināt to, lai skolēniem grāmatas un informācijas resursi būtu pieejami "pa ceļam" – atpūšoties starpbrīžos, pēc stundām gaidot vecākus vai vienkārši ejot garām. Pateicoties atvērtā tipa bibliotēkai, skolēniem ir iespēja veidot pašiem savu vidi, mācīties, veidot attiecības un "pa ceļam" paņemt literatūru. Skolas atvērtās bibliotēkas iekārtošanu finansēja Cēsu novada pašvaldība.

2022. gada 17. maijā notika LNB Bibliotēku attīstības centra organizētais tīmekļseminārs "Kopienai atvērta, labiekārtota un pieejama bibliotēka", kura laikā Cēsu 2. pamatskolas bibliotekāre Inese Oļengoviča [prezentēja](#) Cēsu 2. pamatskolas bibliotēku kā atvērtā koncepta bibliotēku.

Idejām un ierosmei, kā padarīt skolas bibliotēkas telpas vizuāli pievilcīgas, var noderēt iniciatīva ["The L!brary Initiative"](#) (Nujorka, ASV) – kopīgā izglītības departamenta un privāta fonda projektā arhitekti, mākslinieki, dizaineri un ilustratori iekārtoja vairāk nekā 60 jaunas, vizuāli pievilcīgas, mūsdienīgas skolu bibliotēkas, kurās skolēni labprāt uzturas un lasa.

Bibliotēkas krājums

Skolas bibliotēkas krājumā iekļaujami informācijas resursi, kas nepieciešami un izmantojami mācībās, papildināmi atbilstoši pilnveidotajam mācību saturam, programmai, skolas tipam (sākumskola, pamatskola un vidusskola) un skolēnu un skolotāju vajadzībām.

Lai veicinātu skolēnu interesi par lasīšanu un sekmētu lasīšanas ieradumus, bibliotēkā jābūt pieejamam tādām grāmatu klāstam, lai ikviens skolēns varētu atrast sev piemērotu lasāmvielu. Ja pamatskolā runājam par ieinteresētu lasītāju, tad vidējās izglītības posmā jau par lietpratīgu lasītāju.

Valsts izglītības satura centrs sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministriju sniedz atbildi par dotācijas līdzekļu izmantošu skolu bibliotēkās

Izglītības likuma 59. panta 2.¹ daļā noteikts, ka privātajās izglītības iestādēs valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības valsts standartiem atbilstošas mācību literatūras, spēļu, metodisko līdzekļu, papildu literatūras (uzziņu literatūras) iegādi, kā arī mācību vadības platformu iegādi vai abonēšanas maksu finansē no valsts budžeta līdzekļiem un valsts budžeta mērķdotācijām.

Izglītības likuma 60. panta 3.¹ daļa nosaka: valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, kā arī valsts augstskolu vidējās izglītības iestādēs valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības valsts standartiem atbilstošas mācību literatūras, spēļu, metodisko līdzekļu, papildu literatūras (uzziņu literatūras) iegādi, kā arī mācību vadības platformu iegādi vai abonēšanas maksu finansē no valsts budžeta līdzekļiem un valsts budžeta mērķdotācijām.

2021. gada 11. marta Ministru kabineta noteikumu Nr. 155 "[Kārtība, kādā valsts un pašvaldības finansē mācību līdzekļu iegādi izglītības iestādēm](#)" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 155) 2. punktā noteikts, ka mācību literatūras, elektronisko resursu, interaktīvo mācību platformu, spēļu drukātā vai digitālā formā (arī tiešsaistē), rotaļlietu un piederumu, metodisko līdzekļu, papildu literatūras, uzskates līdzekļu, izdales materiālu, mācību tehnisko līdzekļu, mācību materiālu, iekārtu un aprīkojuma iegādi, kā arī mācību vadības platformu iegādi vai abonēšanas maksu un mācību un saziņas programmatūru iegādi vai abonēšanas maksu valsts dibinātajām izglītības iestādēm finansē no to ministriju valsts budžeta līdzekļiem, kuru padotībā ir attiecīgās izglītības iestādes.

Vēršam uzmanību, ka MK noteikumu Nr. 155 4. punkts nosaka: pašvaldības, valsts augstskolas un privātajai izglītības iestādei, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas, vispārējās pamatizglītības programmas vai vispārējās vidējās izglītības programmas, ir tiesības saņemt finansējumu mācību līdzekļu iegādei, ja izglītības iestādes vai to dibinātāji līdz iepriekšējā gada 5. septembrim ir ievadījuši un apstiprinājuši Valsts izglītības informācijas sistēmā informāciju par izglītojamo skaitu (pa klasēm (grupām) un attiecīgajām izglītības programmām) uz iepriekšējā gada 1. septembri.

Ministrija/centrs neizvērtē Izglītības likuma 60. panta 3.¹ daļā minētos mācību līdzekļus (izņemot mācību grāmatas), tātad tas, vai attiecīgais mācību līdzeklis ir atbilstošs gan mācību līdzekļa definīcijai, gan izglītības standartiem, ir izglītības iestādes, tās dibinātāja un pakalpojuma sniedzēja atbildība. Piemēram, slēdzot līgumu par mācību vadības platformas iegādi vai abonēšanu, līgumā būtu nepieciešams atrunāt, ka tā atbilst izglītības standartiem un Izglītības likuma 1. panta 12.5 punkta "e" apakšpunktā ietvertajai definīcijai. Ministrijas ieskatā, piemēram, "Uzdevumi.lv", "Soma.lv", "Letonika.lv", "Maconis.zvaigzne.lv" pirmsšķietami atbilst attiecīgajai definīcijai.

Izpratne par to, kas ir mācību līdzekļi, paplašinās no vienas mācību grāmatas katrā priekšmetā uz daudzveidīgu resursu kopumu. Mūsdienīgā mācību procesā mācību grāmata ir tikai viens no mācību avotiem. Tāpēc skolas bibliotēka rūpējas par kvalitatīvu, mūsdienīgu informācijas resursu daudzveidību (drukāti, digitāli) vairākās valodās, kas ietver: mācību grāmatas, daiļliteratūru, uzzīņu un nozaru literatūru, publicistikas izdevumus, metodiskos materiālus skolotājiem, spēles, digitālos mācību materiālus, datubāzes. Skolotāji var izmantot arī agrāk izdotos un iegādātos mācību līdzekļus un grāmatas, izvēloties atbilstošākos saviem skolēniem saskaņā ar sasniedzamajiem rezultātiem.

Vidusskolā kursu piedāvājums katrai skolai atšķiras, tāpēc skolas bibliotēkām ir jāpārziņina, kurus vidusskolas padziļināto kursu komplektus (izvēļu grozi) un kādā līmenī īsteno skola, un jānodrošina atbilstoši informācijas resursi, t. sk. datubāzes. Katrs vidusskolēns izstrādā arī savu projekta darbu (pētniecība, jaunrade vai sabiedriskais darbs), kura sagatavošanā, informācijas resursu un avotu izvēlē bibliotēkās var sniegt skolēniem vērtīgu atbalstu.

Skolēniem ir jābūt informētiem par bibliotēkā pieejamajiem resursiem gan klātienē, gan tiešsaistē (skolas tīmekļvietnē, bibliotēkas tīmekļvietnē, blogā, sociālo mediju lapā u. tml). Piemēram, sociālā medija "Facebook" lapa ir [Jelgavas 4. vidusskolas bibliotēkai](#), [J. Raiņa Daugavpils 6. vidusskolas bibliotēkai](#), [Liepājas Valsts 1. ģimnāzijas bibliotēkai](#), [Ludzas 2. vidusskolas bibliotēkai](#), [Mārupes pamatskolas bibliotēkai](#) un [Ogres 1. vidusskolas bibliotēkai](#).

Latvijā vairāk nekā tūkstoš bibliotēku un informācijas iestāžu izmanto bibliotēku informācijas sistēmu (BIS) "ALISE", kas ir pirmā BIS Latvijā un Baltijas valstīs. Jau 1992. gadā tika uzsākta lietotāju apkalpošana BIS "ALISE", turpmāk attīstot un paplašinot sistēmas piedāvātās

iespējas. 2008. gadā skolu bibliotēku vajadzībām izstrādāts īpašs sistēmas risinājums – "Skolu ALISE" –, kas izmantojams sadarbībā ar galveno kopkataloga bibliotēku. Tādējādi skolu bibliotēkām tiek nodrošināta pilna sistēmas funkcionalitāte bibliotēku informācijas apstrādāšanai, uzglabāšanai, meklēšanai un lietotāju apkalpošanai. 2021. gada septembrī BIS "ALISE" tika lietota 24 augstākās izglītības iestāžu bibliotēkās un 440 vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu bibliotēkās. Joprojām katru gadu BIS "ALISE" tiek ieviesta skolu bibliotēkās, kas iepriekš izmantojušas citus risinājumus vai daudzus bibliotēkās procesus veikušas manuāli.

Ieteikumi par datubāzēm, kuras var abonēt skolu bibliotēkās

>> ["Letonika"](#) – enciklopēdiska uzzīņu informācija, dažādu nozaru termini, tulkojošās vārdnīcas, oriģinālliteratūra, unikāli apjomīgi un kvalitatīvi digitālie resursi par Latviju latviešu valodā.

>> ["Lursoft" Laikrakstu bibliotēka](#) – Latvijas centrālo un reģionālo periodisko izdevumu publikāciju, ziņu un rakstu apkopojums. Informācija var būt noderīga mācību darbu sagatavošanā, īpaši vecāko klašu skolēniem.

>> ["Encyclopedia Britannica"](#) – universāla daudznazaru enciklopēdiju publikāciju datubāze angļu valodā. Enciklopēdijas elektroniskā versija piedāvā arī ikdienas svarīgāko vēsturisko notikumu un ziņu apskatus no tādiem medijiem kā "The New York Times", "BBS News" un "SBS World News", kā arī interaktīvu pasaules atlantu, kurā iekļautas kartes un raksti par dažādiem kontinentiem un reģioniem, demogrāfiskiem rādītājiem u. tml.

>> ["CREDO"](#) – uzzīņu materiālu daudznazaru datubāze, kas piedāvā vairāk nekā trīs miljonus pilnteksta ierakstu no vairāk nekā 70 izdevniecībām. Informācijas meklēšanas rīks, kurā kvalitatīvs saturs apvienots ar inovatīviem tehnoloģiskiem risinājumiem.

>> ["EBSCO"](#) – elektronisko resursu platforma, kas nodrošina piekļuvi e-grāmatām, rakstiem zinātniskajos žurnālos un citai zinātniskai informācijai humanitārajās, sociālajās, eksaktajās un dabas zinātnēs angļu, franču, krievu, vācu valodā.

Datubāzes *"Encyclopedia Britannica"* un *"CREDO"* ir lietderīgi izmantot visos mācību priekšmetos, tās nodrošina bagātīgu autoritatīvu avotu klāstu skolēnu mācību darbu sagatavošanai un ir palīgs angļu valodas apguvē.

Iesakām izmantot šādus brīvpieejas resursus:

>> ["Europeana"](#) – miljoniem digitalizētu kultūras priekšmetu: grāmatas, skaņdarbi, vizuālās mākslas darbi u. c.;

>> ["3td E-GRĀMATU bibliotēka"](#);

>> akadēmiskais repozitorijs ["Academia"](#);

>> Latvijas publisko bibliotēku veidotās novadpētniecības datubāzes;

>> [Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka](#).

Plašāku informāciju par pieejamajiem resursiem sk. noslēguma sadaļā.

Normatīvie dokumenti un citi noderīgi informācijas resursi

Darbam ar skolas bibliotēkas krājumu, var izmantot Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēkas attīstības centra sagatavoto konsultatīvo materiālu ["Kā organizēt skolas bibliotēkas krājumu"](#).

Mācību līdzekļu, t. sk. interaktīvo mācību platformu, skaidrojums dots [Izglītības likuma](#) 1. panta 12.⁵ punktā.

Pilnveidotā satura un pieejas īstenošanai *Skola2030* ietvaros ir izstrādāti jauni mācību līdzekļu paraugi un metodiskie līdzekļi, kas atrodami [mācību resursu krātuvē](#).

Informācija par to, kāpēc tiek veidoti mācību līdzekļu paraugi un nav iespējami visiem vienoti mācību materiāli, ir pieejama [Skola2030 tīmekļvietnē](#).

Klausāmsaruna par to, kāpēc viena mācību grāmata neder visiem: ["Starpbrīdis" #1](#).

Skolas bibliotēka kā mācību un zināšanu centrs

"Kvalificēts skolas bibliotekārs sadarbojas ar skolotājiem un skolas vadību, lai izveidotu skolēniem labāko iespējamo zināšanu apguves un jēgpilnas mācīšanās pieredzi".

(IFLA Skolu bibliotēku vadlīnijas, 14. lpp.)

Skolas bibliotēkas uzdevums ir veicināt:

>> skolēnu rakstpratību un lasīšanu;

>> medijpratības un informācijpratības prasmes;

>> izziņas procesā balstītas mācīšanās prasmes (piemēram, spēju risināt problēmas, kritisko domāšanu);

>> tehnoloģiju integrāciju mācību procesā;

>> skolotāju profesionālo pilnveidi;

>> literatūras un kultūras procesu izpratni.

Bibliotekāra lomu kvalitatīva mācību procesa un atbalsta sniegšanā uzsver arī *Skola2030* – plašāk par to sk. *Skola2030* mācību satura ieviešanas vadītājas Zanes Oliņas* [prezentācijā](#) un rakstā par 2021. gada Skolu bibliotekāru semināru: ["Atskats uz skolu bibliotekāru semināru"](#).

* izdevuma iznākšanas brīdī ir mainīta darbavieta un/vai amats

Laurenču sākumskolas direktors Kristaps Zaļais: *“Skolas bibliotekāra loma skolā nesaistās tikai ar savu telpu un pieejamiem resursiem, tā noteikti ir krietni plašāka un var tikt integrēta kopējā skolas mācību procesā un pasākumu plānā. Papildus tam noteikti ir svarīgi, lai bibliotekārs tur ATVĒRTAS durvis visiem skolēniem, kolēģiem un vecākiem, lai viņi aktīvi nāktu uz bibliotēku gan caur galda spēlēm, gan pieejamiem citiem resursiem, gan ar ikdienišķo smaidu, ko sniedz skolēniem, gan ar dažādu pasākumu un aktivitāšu piedāvāšanu visām iesaistītajām pusēm. Līdz ar to bibliotēkas iespējas mācību procesā ir bezgalīgas, bet ļoti atkarīgas no katra iniciatīvas un vēlmes būt līdzaktīvam.”*

Nacionālās Mākslu vidusskolas Jāņa Rozentāla Mākslas skolas absolvents par skolas bibliotekāri: *“Bibliotekāres laipnā un izpalīdzīgā attieksme iedrošina ienākt biežāk, un gribētos palikt uz ilgāku laiku, jo atmosfēra ir tik patīkama un mājīga, ka varētu iegrimt grāmatā un mīksti krēslā visu dienu.”*

Skolas bibliotekārs regulāri seko līdzi nozares tendencēm (izglītībā, kultūrā, bibliotēkzinātnē, informācijas pārvaldībā u. c.), pilnveido savas profesionālās prasmes, apmeklējot seminārus, kursus, konferences, par jaunumiem informē skolas personālu. Skolas bibliotekārs ir aicināts piedalīties skolas metodiskajās padomēs, rīkot tikšanās ar skolotājiem, lai informētu par jaunākajiem resursiem bibliotēkā.

>> Lai atvieglotu skolēnu un skolotāju ikdienu, bibliotekāri izveidojuši atsevišķu grāmatzīmi lietotāju datoros, lai skolotāji uzreiz piekļūtu [Skola2030 mācību resursu krātuvei](#).

>> Lejasciema vidusskolas bibliotēkā izveidota interaktīva spēle vietnē ["Actionbound"](#).

>> Oskara Kalpaka Rīgas Tautas daiļamatu pamatskolas skolotāji nofilmējuši un izveidojuši sižetus par putniem, kurus skolēni un vecāki var skatīties mājās.

>> Daugavpils Tehnoloģiju vidusskolas-liceja bibliotekāre savā ikdienas darbā izmanto ["Padlet"](#) sienu un tiešsaistes platformu ["Liveworksheets"](#).

Aptaujas anketās, kuras pēc Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku attīstības centra lūguma ik gadu aizpilda skolu bibliotekāri, kā viens no jaukākiem brīžiem darba ikdienā tiek minētas sarunas ar skolēniem – gan par grāmatām, gan ikdienas notikumiem. Bieži vien tieši skolas bibliotekārs ir skolēna uzticības persona, cilvēks, ar kuru var aprunāties ne tikai par literatūru un mācībām, bet arī par personiskām lietām. Skolu bibliotekāri ir gandarīti, ka skolēni nāk pie viņiem un labprāt dalās ar savā dzīvē svarīgo. Savukārt bibliotekārs, iepazīstot skolēnus, var labāk ieteikt literatūru vai uzziņu resursus par tajā brīdī aktuālo tēmu, atbalstīt intereses un dot iespēju uzzināt vairāk.

Daugavpils Vienības pamatskolas bibliotekāre: *“Prieks par sirsnīgajām sarunām ar kolēģēm un bērniem par grāmatām, lasīšanu un dzīvi. Tas iedvesmo ar vēl lielāku entuziasmu darboties tālāk. Bibliotekārs – tā ir misija.”*

Skolas bibliotēka sniedz atbalstu skolēniem, skolotājiem, mācību personālam, vecākiem un nodrošina piekļuvi daudzveidīgiem informācijas resursiem, veicina lasītprasmi, kā arī piedāvā pasākumus un aktivitātes lasītājiem.

Ikdienā skolas bibliotekārs veic pienākumus, kas saistīti ar bibliotēkas pakalpojumu sniegšanu. Viens no galvenajiem pakalpojumiem ir kvalitatīvs bibliotēkas krājums. Bibliotekārs nodrošina grāmatu izsniegšanu un nodošanu, kvalitatīva krājuma komplektēšanu, jaunu ierakstu reģistrēšanu katalogā (elektroniskajā katalogā BIS "ALISE" vai cita veida katalogā).

Skolas bibliotekāram ir jābūt klātesošam skolas notikumos – aktīva dalība metodiskajās komisijās (arī to vadīšana), interešu izglītības programmu organizēšana (lasīšanas klubi, pasākumi un aktivitātes), atbalsta

sniegšana skolēniem, skolotājiem un vecākiem mācību procesā (informācija par pieejamajiem resursiem gan skolas bibliotēkā, gan citās bibliotēkās, tiešsaistes resursu izmantošanas iespējas, informācija par bibliotēkā pieejamajiem pakalpojumiem).

Skolas bibliotekāra darbu iespējams veikt arī attālināti – saziņa ar skolēniem un skolotājiem telefoniski, ar e-pasta starpniecību vai skolvadības sistēmās ("E-klase.lv", "Mykoob.lv", "Skolo.lv" u. c.), uzziņu sniegšana, iepazīšanās ar profesionālajiem resursiem gan latviešu valodā, gan svešvalodās utt. Bibliotekāra prasme pārorientēties un pielāgoties jauniem apstākļiem un apgūt darbu ar tehnoloģijām un dažādām tiešsaistes programmām ir uzskatāma par ļoti svarīgu kompetenci, un prasmīgs bibliotekārs to paveic ar aizrautību, jo tādējādi iespējams iegūt jaunas zināšanas un prasmes un ar tām dalīties tālāk.

Skolas bibliotēkas izglītojošā darbība

Lai skolēni prastu veiksmīgi izmantot bibliotēkas drukātos un digitālos resursus, viņiem ir nepieciešama lasītprasme un digitālā pratība. Šo prasmju apvienošana un lietderīga izmantošana ļauj skolēniem sasniegt labākus rezultātus izglītībā un turpmākajā dzīvē. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas (PISA) [jaunākais ziņojums](#) (2021) par lasīšanas kompetenci digitālajā vidē parāda, ka Latvijas skolēnu prasmes analizēt digitālās informācijas avotu ticamību ir nedaudz augstākas nekā vidēji OECD valstīs. OECD pētījuma rezultāti rāda, ka skolēni ar labiem sasniegumiem lasīšanā līdzsvaroti izmanto dažādus informācijas avotus – ziņas un citus jaunumus iepazīst elektroniskos avotos, savukārt grāmatas lasa arī papīra formā. Pētījuma rezultāti apliecina, ka skolu bibliotēkas ir nozīmīgas un svarīgas skolēnu lasītprasmes un digitālās prasmes attīstīšanā, pilnveidošanā un izmantošanā.

Lasīšanas veicināšana

Bibliotēkās organizētās lasīšanas veicināšanas programmas ir efektīvs instruments, kā uzlabot skolēnu lasītprasmi un veicināt lasītprieku. Skolu bibliotēkas ir aicinātas piedalīties Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bērnu literatūras centra organizētajās valsts mēroga lasīšanas veicināšanas programmās "Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija", "Nacionālā skaļās lasīšanas sacensība", kā arī rīkot vietēja mēroga lasīšanas veicināšanas pasākumus. Lasīšanas veicināšanas programma "[Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija](#)" darbojas kopš 2001. gada, un tās mērķis ir veicināt lasītprasmi un interesi par grāmatām, vienot lasītājus, rosināt diskusijas par grāmatām, sekmēt augstvērtīgas literatūras izplatību. Skolu bibliotēkas šajā programmā piedalās kopš 2005. gada.

2021. gadā "Bērnu, jauniešu un vecāku žūrijā" iesaistījušās pavisam 856 bibliotēkas, no tām – 368 skolu bibliotēkas. Skolas, kuras iesaistās Valsts izglītības satura centra projektā "Atbalsts izglītojamo individuālo kompetenču attīstībai", ir saņēmušas grāmatu kolekciju un metodiku šī projekta finansējuma ietvaros.

Veiksmīgākai lasīšanas veicināšanas programmas "Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija" īstenošanai, kā arī integrēšanai mācību stundās, Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bērnu literatūras centrs piedāvā metodisko materiālu par [2020. gada](#) un [2021. gada](#) grāmatu kolekciju. Šajos materiālos iekļauti arī nodarbību apraksti un darba lapas.

Suntažu vidusskolas bibliotēka aktīvi iesaistās "Bērnu, jauniešu un vecāku žūrijā", ne tikai lasot grāmatas un aizpildot anketas, bet arī klašu grupās aicinot domāt un veidot diskusiju par izlasīto.

Līvānu 1. vidusskolas bibliotēka agrāk dalību "Bērnu, jauniešu un vecāku žūrijā" īstenoja kopā ar novada centrālo bibliotēku. Šobrīd skolas bibliotēka pati piedalās un veicina lasīšanu skolēnu vidū. Piemēram, pulciņa "Draugos ar grāmatu" skolēni staigā pa klasēm un aktīvi popularizē grāmatas, kā rezultātā ir palielinājies žūrijas locekļu skaits, piedalās arī vecāki.

Liepājas Valsts 1. ģimnāzijas bibliotēka "Bērnu, jauniešu un vecāku žūrijas" kolekcijas lasīšanu un dalīšanos ar iespaidiem par grāmatām organizē "WhatsApp" grupā. Bibliotēkā tika izveidots liels plakāts, kurā katrs žūrijas dalībnieks izlasīto grāmatu novērtēja ar zīmodziņu no 1 līdz 5.

Lai pilnveidotu bērnu prasmes izvēlēties piemērotu un interesantu literatūru skaļai lasīšanai, sekmētu interesi par lasīšanu un grāmatām, saliedētu bērnus kopīgām lasīšanas aktivitātēm, kā arī veicinātu lasītpraksi, kopš 2017. gada norisinās Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bērnu literatūras centra rīkotais konkurss "[Nacionālā skaļās lasīšanas sacensība](#)" 11–12 gadus veciem bērniem.

Skolas bibliotekārs dažādos veidos var veicināt skolēnu interesi par grāmatām un lasīšanu – gan sarunājoties ar skolēniem un veidojot bērnus interesējošu grāmatu klāstu, gan aicinot piedalīties lasīšanas veicināšanas pasākumos un organizējot tos bibliotēkā. Metodes un pieejas, kā ieinteresēt skolēnus lasīt, ir dažādas – tiek veidoti lasītāju klubi (gan klātienē, gan tiešsaistē), rīkoti konkursi un pasākumi, kuros skolēni pilnveido savu lasītprasmi, veidotas izstādes (gan fiziskas, gan virtuālas).

Jaunmārupes pamatskolas bibliotēka īsteno kluso lasīšanu bibliotēkā 1.–3. klasēm. Reizi nedēļā klases (kas tiek dalītas uz pusēm) ierodas lasītavā, katrs izvēlas sev tīkamu grāmatu un klusi lasa. Nākamajā reizē turpina lasīt no tās vietas, kur iepriekš pabeigts. Kad grāmata izlasīta, par to tiek aizpildīta darba lapa.

Kuldīgas Mākslas un humanitāro zinību vidusskolas bibliotēka īsteno "Kopīgās lasīšanas pēcpusdienas" jaunāko klašu skolēniem, iekļaujot arī tēlotājmākslas aktivitātes par izlasīto – tiek veikta grāmatas satura izspēlēšana ar rotaļlietām, zīmējumiem, veidojot kinētisko smilšu tēlus.

Kokneses pamatskolas-attīstības centra bibliotēka īsteno pasākumu "Es iesaku Tev izlasīt!", kura mērķis ir popularizēt lasīšanu bērnu vidū. Svarīgi, ka grāmatas prezentē nevis bibliotekārs vai skolotājs, bet paši bērni. Pasākumā ir īpašs stāstnieka krēsls – apsēžoties tajā, skolēnam ir jāpastāsta par savu patstāvīgi izlasīto grāmatu, ieinteresējot arī citus to izlasīt.

Skolu bibliotēkas aktīvi piedalās arī citu institūciju iniciētos lasīšanas veicināšanas pasākumos – [Ziemeļvalstu literatūras nedēļā](#), kuru rīko Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs, izdevniecību konkursos, piemēram, "Zvaigznes ABC" lasīšanas stafetē. Skolu bibliotēkas ir aicinātas iesaistīties latviešu literatūras mecenāta "Baltic International Bank" iniciētā projekta "[Bibliotēka](#)" aktivitātēs, kā arī izmantot raidījuma "[Literatūre/Sākumskola](#)" sagatavotos sižetus un metodiskos materiālus par latviešu bērnu autoru grāmatām.

Laikā, kad skolēni mācījās attālināti, lai nepazustu lasītsprieks un interese par grāmatām, Laurenču sākumskolas direktors vakaros [lasīja skolēniem priekšā grāmatas](#). Lasīšanas veicināšanas pasākumi ieinteresē, īpaši interaktīvi pasākumi, piemēram, [grāmatu muguriņu konkurss](#), [aicinājums sacerēt stāstu vai dzejoli](#) par aizraujošāko ceļojumu kopā ar mīļāko grāmatas varoni, jaunāko grāmatu apskatu veidošana video formā.

Skola2030 valodu jomas vecākā eksperte, Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas profesore Sanita Lazdiņa [uzsver](#), ka laba lasītprasme ir visu iesaistīto pušu saskanīgs kopdarbs.

Medijpratības un informācijpratības veicināšana

[Latvijas mediju politikas pamatnostādņēs 2016.–2020. gadam](#) medijpratība definēta kā zināšanu un prasmju kopums, kas nepieciešams darbam ar informācijas avotiem – informācijas atrašanai un analīzei, informācijas sniedzēju funkciju izpratnei, kritiskam informācijas satura izvērtējumam, objektīvas informācijas atšķiršanai no tendenciozas informācijas, dažādos avotos pieejamo ziņu salīdzinājumam, lai veidotu savu pamatotu viedokli. Medijpratība ietver arī prasmi praktiski lietot medijus. "Tezaurs.lv" informācijpratība definēta kā spēja atrast, atlasīt, novērtēt, pārvaldīt un izmantot informāciju.

Ikdienā informāciju saņemam no visdažādākajiem medijiem – interneta, televīzijas, radio, žurnāliem un dažādiem citiem informācijas kanāliem. Informācijas telpa ir piesātināta, un iemācīt tajā orientēties, izvērtēt informācijas avotus un informācijas ticamību – tas arī ir viens no skolas uzdevumiem un mācīšanās mērķiem. Kā medijpratība var būt palīgs mācībās un dzīvē? Kādas prasmes ir saistītas ar medijpratību? Kāda loma medijpratībā ir kritiskajai domāšanai? Kā medijpratības prasmes noder mācību priekšmetos (vēsturē, sociālajās zinībās, valodās u. c.)? Atbildes uz šiem un citiem jautājumiem par medijpratību sk. [Skola2030 tīmekļvietnē](#).

Medijpratību un informācijpratību ir svarīgi attīstīt arī pieaugušajiem – skolotājiem, vecākiem u. c. –, jo atbildība par skolēnu digitālajām kompetencēm vairs nav tikai informātikas skolotāju pienākums. Medijpratība un informācijpratība ir ļoti nepieciešamas prasmes ikdienā ikvienam sabiedrības loceklim. Par inovācijām pedagoģijā un pastiprinātas digitalizācijas izraisītajām pārmaiņām sk. materiālu [Skola2030 tīmekļvietnē](#).

Mūsdienās, kad jebkuras bibliotēkas rīcībā ir milzīgs iespiestu un elektronisku informācijas resursu klāsts, skolas bibliotekāra profesionalitāte un prasmes palīdzēs šos resursus gan izmantot pašiem, gan ieteikt citiem, kā arī attīstīt nepieciešamās prasmes informācijas meklēšanā un izmantošanā iecerētā mērķa sasniegšanai.

Skolēniem jau no sākumskolas klasēm ir jābūt informētiem par to, kas ir plaģiātisms, un par tā sekām, piemēram, kad skolēna mājasdarbā tiek atklāts no kāda cita avota pārkopēts teksts, neminot oriģinālavotu. Lai vairāk izprastu plaģiātismu un tā sekas, aicinām noklausīties Latvijas Radio "Ģimenes studijas" 2019. gada 7. marta sarunu ["Plaģiātisms studentu darbos. Vai tās ir sekas špikošanai skolā?"](#).

2020. gadā Rīgas Tehniskā universitāte iztulkoja izdevumu ["Akadēmiskā godīguma terminu vārdnīca. Akadēmiskā godīguma vispārējās vadlīnijas"](#). Šis materiāls var noderēt gan skolēniem, gan skolotājiem, lai plašāk iepazītos ar akadēmisko godīgumu, plaģiātismu, tā nozīmi, veicot pētniecisko un zinātnisko darbību.

Medijpratībā izmantojamie resursi

>> Izdevums ["Ceļojums medijpratībā. Idejas nodarbībām ar bērniem bibliotēkās"](#) veidots kā metodisks materiāls bibliotekāriem, skolotājiem, vecākiem un visiem tiem, kuri ir ieinteresēti attīstīt un pilnveidot kritiskās domāšanas, satura izvērtēšanas, atstāstīšanas un jautāšanas prasmes.

>> ["CAPS un CIET jeb Vilks manipulators"](#) ir izglītojošs un izklaidējošs stāsts, kas bērniem palīdzēs saprast, kā veidojas informatīvā vide,

mācīties kritiski izvērtēt redzēto vai dzirdēto, tostarp internetā atrastus apgalvojumus tādās vietnēs, kas nav uzticami mediji, paturot prātā, ka ne viss ir tāds, kā tas izskatās. Sk. [izglītojošu video](#), kas tapis pēc Solvitas Denisas-Liepnieces grāmatas "CAPS un CIET jeb Vilks manipulators" motīviem. Filmiņā redzama aina no Vilka dzīves, viņam sagrozot ierakstu Vikipēdijā, kā arī citā veidā manipulējot ar informāciju. Video mērķis ir izglītojoša un izklaidējoša stāsta veidā bērniem palīdzēt apzināties riskus informatīvajā vidē un mācīties kritiski izvērtēt redzēto vai dzirdēto.

>> Latvijas Drošāka interneta centra vadītā un uzturētā iniciatīva un vietne ["Drošs internets"](#). Centrs darbojas kopš 2006. gada, izglītojot un informējot sabiedrību par bērnu drošību internetā un nodrošinot iespēju ziņot par virtuālajā vidē atklātajiem pārkāpumiem. Viens no centra pamatdarbības virzieniem ir izglītojošas aktivitātes un informācijas resursi – vietnē iespējams piekļūt un izmantot mācību materiālus, izglītojošas spēles un citus resursus dažāda vecuma bērniem un jauniešiem, kā arī viņu vecākiem.

>> Bērnu un jauniešu medijpratības veicināšanai pieejami Valsts izglītības satura centra un Latvijas Drošāka interneta centra sadarbības rezultātā izveidoti [metodiskie un atbalsta materiāli](#). Tie ietver informāciju pedagogiem padziļinātai temata izpētei, praktiskus ieteikumus mācību procesa organizēšanai, darba lapas, tiešsaistes testus, projektu aprakstus skolēnu digitālās lietpratības pilnveidei sākumskolā, pamatskolā un vidusskolā.

>> "Skeptiskā biedrība" un tās iniciatīva ["SceptiCafe"](#) sevi pozicionē kā visu racionāli domājošo draugu Latvijā. Vietnē pieejami raksti kritiskās domāšanas attīstībai, infografikas un citi resursi interaktīvām lekcijām un darbnīcām.

>> Latvijas Debašu asociācijas vietne ["QUO Tu domā?"](#) tiek pozicionēta kā iniciatīva, kas iestājas par Latviju, kurā visi iedzīvotāji spēj skaidri, argumentēti un pārlicinoši aizstāvēt savu viedokli un nekautrējas to darīt, kad tas ir svarīgi; vēlas redzēt Latviju kā valsti, kurā lēmumi tiek pieņemti, balsoties uz spēcīgiem un loģiskiem argumentiem.

Vietnē pieejami mācību materiāli latviešu, angļu un krievu valodā. Latvijas debašu asociācijas "QUO Tu domā?" valdes loceklis, debašu treneris Edgars Klētnieks [dalās savā pieredzē](#) par medijpratību, debatēm un "Tavaklase.lv" mācību materiāliem.

>> UNESCO Latvijas Nacionālā komisija aicina jauniešus izaicināt faktus, pilnveidojot avotu kritikas prasmes. Šo prasmi pilnveidei tagad arī latviešu valodā brīvi pieejams tiešsaistē ir mācību materiāls vidusskolēniem ["Fake ≠ Fact"](#). Mācību materiālā aplūkoti dažādi vēstījumu veidošanas paņēmieni un parādīts, kā tajos atpazīt manipulāciju, kas radīta, lai slēptu nepatiesu un maldinošu informāciju. Materiāls māca informācijas avotu un propagandas kritisku izvērtēšanu un iepazīstina ar paņēmieniem, kas palīdz identificēt informācijas avotu.

>> Vietnē ["Tavaklase.lv"](#) pieejami mācību video 5.–12. klašu skolēniem par medijpratību (rakstiet meklētājā "medijpratība") un ar to saistītajiem tematiem 12 sērijās (avotu ticamība, viltus ziņas, domāšanas kļūdas u. c.).

>> Projekta "Ceļazīmes mediju lietošanā" ietvaros sagatavota [medijpratības rokasgrāmata](#) bibliotekāriem par tematiem, kurus bibliotekāri atzīmējuši kā attiecināmus uz ikdienas darbu, atbildot uz klientu jautājumiem vai palīdzot viņiem datora lietošanā.

>> Turpinot sadarbību ar Dr. sc. comm. Klintu Ločmeli, ir tapis viegli lasāms, izglītojošs materiāls par datu un statistikas izvērtēšanu ["Datpratība ikdienai"](#). Izglītojošā materiāla mērķis ir vienkāršā veidā iepazīstināt un atgādināt statistikas un citu datu izvērtēšanas pamatjautājumus, kas noder, sastopoties ar informāciju, kurā iekļauti skaitļi, procenti un diagrammas.

>> Bērniem un jauniešiem no 12 gadu vecuma pieejama izglītojoša medijpratības spēle tiešsaistē. Spēli "Medijpratības cirks" papildina stundu plāni skolotājiem, tādējādi padarot to viegli integrējamu mācību procesā. Spēle un to pavadošie materiāli atrodami vietnē [www.medijpratiba.lv](#) (arī mobilajā versijā).

>> Aizvien biežāk dzirdam jēdzienus "dezinformācija", "propaganda", "manipulatīva faktu interpretācija", "sazvērestības mīti". Sk. [materiālu 10.–12. klašu skolēniem kritiskās domāšanas, medijpratības un informācijpratības pilnveidei](#), kas veltīts sazvērestības mītiem, ļaujot izprast, kāpēc tie pastāv, kāpēc daļa cilvēku tiem tic un kā tie ietekmē indivīda un sabiedrības uzskatus. Materiālā iekļautie sazvērestības mīti ir izplatīti visā pasaulē, tiem ir savi sekotāji un atbalstoši mediju kanāli.

2018. gadā Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku attīstības centrs sadarbībā ar Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes UNESCO Medijpratības katedru, īstenojot Latvijas Republikas Kultūras ministrijas deleģēto funkciju veicināt sabiedrības medijpratību un izglītēt bibliotekārus kā medijpratības kompetenču mediatorus, 2018. gada nogalē organizēja medijpratības izglītības pasākumus bibliotekāriem. Ar šiem pasākumiem aizsākās Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku attīstības centra darbs medijpratības meistarū tīkla izveidē, kuri ir deleģēti iegūtās zināšanas nodot tālāk kolēģiem un iedzīvotājiem, tādējādi veicinot sabiedrības medijpratības līmeņa celšanos, kritisko domāšanu, izpratni par mediju vidi, ziņu tapšanas procesiem, dezinformāciju informatīvajā telpā un sociālo mediju darbības principiem.

Aizkraukles novada vidusskolas bibliotēkas bibliotekāre 2018. gadā piedalījās medijpratības meistarū mācībās un 2019. gadā ieguldīja darbu medijpratības zināšanu un prasmju nodošanā skolēniem un skolotājiem. Skolotājiem tika novadītas nodarbības par medijpratību, bet skolēniem Eiropas medijpratības nedēļā bija iespējams ar QR kodu palīdzību uzzināt vairāk par medijpratību.

Ogres 1. vidusskolas bibliotēkas bibliotekāre arī piedalījās medijpratības meistarū mācībās un īstenoja divas nodarbības skolas bibliotēkā

>> Nodarbība "Cik uzticama ir interneta vietne?". Sasniedzamais rezultāts: spēt atšķirt drošu un uzticamu interneta vietni no maldinošas. Nodarbības laiks: 40 minūtes. Nodarbības saturs: notiek saruna ar skolēniem par to, kādas interneta vietnes tiek izmantotas visbiežāk; populārākās tiek pierakstītas uz tāfeles; dažas no vietnēm tiek atvērtas un novērtētas (vai vietnē nepieciešams pierakstīties, vai vietnē ir norāde par autortiesībām un saziņas veidiem ar vietnes izveidotājiem, vai vietne ir privātpersonas vai valsts izstrādāta, kādā veidā tiek pasniegta informācija, kā saprast, vai sniegtā informācija ir patiesa un balstīta uz pārbaudītu informācijas avotu). Šāda veida diskusija palīdz izprast, kā tiek veidotas interneta vietnes un kā izvērtēt, vai tās sniedz patiesu informāciju.

>> Nodarbība "Informācija tīmeklī – kur tā paliek?". Sasniedzamais rezultāts: izprast, kā veidojas informācijas uzglabāšana tīmeklī un kas ar to notiek. Nodarbības laiks: 40 minūtes. Nodarbības saturs: skolēni nosauc populārākās interneta vietnes, kuras tiek izmantotas, tās visas tiek uzrakstītas uz tāfeles; tiek pārrunāts, no kāda vecuma drīkst pierakstīties vietnēs, vai skolēni, reģistrējoties vietnēs, kurām ir par jaunu, ir prasījuši atļauju vecākiem; sarunas laikā tiek noskaidrots, kādu informāciju skolēni ievieto internetā, kas ir viņu "sekotāji"; tiek atgādināts, ka visa informācija, kas tiek ievietota tīmeklī, tur arī saglabājas; ar piemēriem tiek demonstrēts, ka ir ļoti viegli atrast informāciju par cilvēku internetā; skolēni uzzina, kas ir digitālās pēdas nospiedums.

Skolu bibliotēku sadarbības iespējas

Drabešu Jaunās pamatskolas direktore Kristīne Paisuma: *“Skolas bibliotēkām ir jārāda, cik drosmīgi viņš spēj strādāt. Skolas direktora uzdevums ir iedvesmot un iedrošināt īstenot idejas. Svarīgs ir bibliotēkas atbalsta mehānisms un sadarbības iespējas. Atbalsts jāsaņem no savas vadības, pedagogiem. Bibliotekārs ir gatavs iznākt no bibliotēkas, bet pedagogiem, skolēniem ir jāmeklē ceļš uz bibliotēku arī pašiem.”*

Lai īstenotu skolas bibliotēkas mērķus un uzdevumus un gūtu atbalstu tiem, skolas bibliotēkām ir jāsadarbības – ar skolas vadību, skolotājiem, skolēniem, vecākiem, kā arī citām bibliotēkām, izglītības un kultūras iestādēm, nevalstiskajām organizācijām, bērnu un jauniešu centriem, jaunatnes organizācijām utt. Sadarbības rezultātā ieguvēji ir visi, un jo īpaši skolēni – paaugstinās skolēnu rakstpratības, lasīšanas, mācīšanās, problēmu risināšanas un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju prasmes.

Sadarbība ar skolas direktoru

Lēmumus par skolas bibliotēkas attīstību un labiekārtošanu skolas vadībai jāpieņem ciešā sadarbībā ar skolas bibliotekāru. Skolas direktors kā iestādes vadītājs un skolas bibliotekārs kā profesionālis sadarbības rezultātā veido skolas bibliotēku kā atbalsta mehānismu mācību procesā: bibliotēkas atvērtība, funkcionalitāte, darbošanās atbilstoši mācību procesā izvirzītajiem mērķiem un uzdevumiem, daudzveidīgais resursu piedāvājums, bibliotēkas iekļaušanās skolas pasākumos, finanšu piesaiste bibliotēkai, – tas viss notiek ciešā sadarbībā jeb saskaņā ar skolas vadību.

Sadarbība ar priekšmetu skolotājiem un atbalsta personālu

Skolotāji izmanto skolas bibliotēku un sadarbojas ar skolas bibliotekāru, lai padarītu mācību stundas jēgpilnākas, saistošākas un interesantākas un lai palīdzētu piemeklēt mācību tematiem atbilstošus

informācijas resursus, piemēram, atlasīt un piedāvāt dažādu grūtības pakāpju tekstus (iespiestā, audio, video formā) dzimtajā valodā un svešvalodās. Skolotāji sadarbojas ar bibliotekāru kā kompetentu, pretimnākošu un izpalīdzīgu kolēģi, kurš spēj piedāvāt informācijas resursus un ieteikumus par konkrētu tēmu mācību procesā. Bieži vien skolotāji bibliotēkām sagatavo sarakstu ar tēmām, par kurām tiks mācīts, un bibliotekārs piemeklē atbilstošus mācību materiālus (gan iespiestus, gan elektroniskus).

Skolu bibliotekāru un priekšmetu skolotāju sadarbības piemēri, kas tiek īstenoti Latvijas skolās

Sadarbība ar valodu jomas un kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslas mācību jomas skolotājiem:

- >> lasīšanas veicināšanas aktivitātes;
- >> mācību stundu laikā bibliotēkā tiek meklēta informācija enciklopēdijās un vārdnīcās;
- >> informācijas meklēšana dažādos informācijas avotos, to analīze, vērtējums;
- >> Eiropas dienas atzīmēšana (informācija tiek meklēta bibliotēkas krājumā);
- >> izstādes bibliotēkā (vizuālās mākslas skolotājs sadarbībā ar bibliotekāru);
- >> afišu un plakātu veidošana (vizuālās mākslas skolotājs sadarbībā ar informātikas skolotāju un bibliotekāru);
- >> lugu analīze un diskusijas.

Sadarbība ar tehnoloģiju mācību jomas skolotājiem:

>> atbalsts skolotājiem un skolēniem tiešsaistes platformu un rīku apgūvē (ieteikumu un pamācību izveide);

>> tehniskais atbalsts (bibliotekārs ir persona, pie kuras nāk pēc tehniskās palīdzības; ja bibliotekārs nespēj atbildēt vai palīdzēt skolēnam vai skolotājam, viņš sadarbojas ar tehnoloģiju mācību jomas skolotāju un kopā risina jautājumu).

Sadarbība ar dabaszinātņu mācību jomas skolotājiem:

>> darbs ar atlantiem un kartēm skolas bibliotēkā;

>> dalība projektos (Zemkopības ministrijas projektā "Mans mazais pārgājiens", Latvijas Dabas muzeja projektā "Cielavas gudrības").

Sadarbība ar sociālās un pilsoniskās mācību jomas skolotājiem:

>> skolēni meklē periodikā un grāmatās piemērus dažādām dzīves situācijām un atbildes uz citiem stundas laikā uzdotajiem uzdevumiem, analizē tos;

>> tiek veidoti jaunāko ziņu diskusiju klubi, kur skolēni skolotāja un/vai bibliotekāra vadībā pārrunā aktuālos notikumus Latvijā un pasaulē un apmainās ar viedokļiem, meklējot argumentus dažādos informācijas avotos.

Ludzas 2. vidusskolas bibliotēkā 2020. gada projektu nedēļa atšķīrās no iepriekšējām ar īpašu darbošanās un izziņas gribu. Mūsdienu stunda vairs nav izolēta vide, bet mācīšanās notiek caur pētījumu, reālās dzīves procesu izziņāšanu.

Rīgas sākumskolas "Valodiņa" bibliotēkā notiekošajās nodarbībās, pārejot uz kompetenču izglītību, papildus tiek meklēta informācija un teksti, kuri tiek izmantoti mācību stundu laikā. Arī pasākumi tiek pielāgoti – ar domu paplašināt un papildināt stundās apgūtās zināšanas. Piemēram, "Kas notiek skudru pūznī?", "Neparasto dabas parādību pasaulē", "Kas dzīvo Baltijas jūrā?", kā

arī pasākumi, kas veltīti rakstniekiem, dzejniekiem, citām ievērojamām personībām. Pasākumi tiek izmantoti arī, lai padziļināti apgūtu Latvijas vēsturi.

Sadarbība ar skolēniem

Liela daļa skolēnu pirmo reizi bibliotēku apmeklē skolā, uzsākot skolas gaitas. Ja iepriekš skolēns ir apmeklējis publisko bibliotēku, skolas bibliotēka viņam ir kaut kas jauns. Sākumskolas skolēniem tiek organizēta iepazīšanās ar bibliotēku, tās noteikumiem, struktūru, krājuma izvietojumu, pakalpojumu klāstu un aktivitātēm. Skolēnam jāzina tas, ka viņš var vērsties pie bibliotekāra kā kompetenta pieaugušā, kurš var ieteikt grāmatas un citus informācijas resursus mācību vajadzībām un brīvā laika pavadīšanai, kā arī palīdzēt veikt priekšmetu skolotāju dotos uzdevumus.

Bauskas 2. vidusskolas bibliotēkā tradīcija ir mācību stunda "Pirmklasnieks bibliotēkā". Stundas laikā skolēni tiek iepazīstināti ar bibliotēkas iekšējās kārtības noteikumiem, bibliotēkas izkārtojumu, grāmatu izsniegšanas un nodošanas procesu. Lai nostiprinātu iegūtās zināšanas, skolēniem tiek piedāvātas darba lapas ar radošiem uzdevumiem. Stundas nobeigumā katrs skolēns saņem bibliotēkas grāmatzīmi un lasītāja karti.

Pamatskolas skolēniem bibliotēka var piedāvāt tikšanās ar rakstniekiem, rūpēties, lai skolēni varētu iepazīt dažādus literatūras veidus un žanrus, saņemtu palīdzību un atbalstu informācijas meklēšanā un atlasē gan iespiestajos, gan elektroniskajos informācijas resursos. Skolēni tiek informēti par grāmatu (piemēram, atlantu un vārdnīcu) struktūru, palīgrādītāju izmantošanu, lai nākotnē viņi paši spētu atrast nepieciešamo informāciju. Skolas bibliotekārs skolēniem ir liels atbalsts arī projektu nedēļas laikā.

Vidusskolā skolēniem ir iespēja padziļināti apgūt datubāzes, saņemt atbalstu projektu, zinātniski pētniecisko darbu un referātu izstrādē. Skolas bibliotekārs var uzrunāt vidusskolēnus, lai viņi palīdz

organizēt pasākumus, iesaka aktuālas un saistošas aktivitātes, kuras īstenot bibliotēkā, tādējādi ļaujot viņiem pašiem izveidot pasākuma vai aktivitātes scenāriju un to īstenot.

Talsu Valsts ģimnāzijas un Talsu sākumskolas bibliotēkā darbojas literārās jaunrades klubs "Savējie", kur dzeju un prozu rakstoši vidusskolēni var izpaust savu radošumu. Jaunrades klubā tiek pētītas latvju zīmes, Latvijas senvēsture, tautastērpi, mūzikas instrumenti, izzinātas vietējās tradīcijas un kultūra, diskusijās tiek apspriestas aktuālas norises Latvijā un pasaulē.

Rīgas Valsts 2. ģimnāzijas bibliotēka organizēja aktivitāti, kurā Dzimtās valodas nedēļas ietvaros skolēni apkopoja informāciju par Rīgas ielās, plašsaziņas līdzekļos atrastajām valodas kļūdām un gramatikas likumiem, kuri jāievēro, lai kļūdas novērstu (skolēni meklēja kļūdas dažādos periodiskajos izdevumos, kā arī lietoja pareizrakstības vārdnīcas un rokasgrāmatas).

Vēl viena sadarbības forma, kuru var īstenot sadarbībā ar skolēniem, ir brīvprātīgais darbs, kas ir lieliska iespēja iepazīt un izmēģināt sevi kādā profesijā. Bibliotekāra uzraudzībā skolēni kā brīvprātīgie var veikt konkrētus uzdevumus. Brīvprātīgie no skolēnu vidus var būt vecāko klašu skolēni, kas izvēlēti, atsaucoties uz izsludinātiem pieteikumiem, un sagatavoti konkrētu uzdevumu veikšanai, piemēram, izvietot izstādes, kārtot krājumu, lasīt kopā ar jaunāko klašu skolēniem vai ieteikt grāmatas citiem skolēniem.

Aizkraukles novada vidusskolas bibliotēka dod iespēju skolēniem veikt brīvprātīgo darbu skolas bibliotēkā. Skolēni tiek aicināti ieteikt grāmatas, kuras nepieciešamas bibliotēkas krājumā, laminēt tās, palīdzēt salikt mācību grāmatas pa klašu grupām, veidot aprakstus elektroniskajā katalogā. Brīvprātīgie var būt liels atbalsts bibliotekāram, kad notiek mācību grāmatu izsniegšana un nodošana mācību gada sākumā un noslēgumā. Sprotot, ka ir pieprasījums no skolēnu puses iepazīt bibliotekāra profesiju, skolas bibliotekāre sazinājās

ar brīvprātīgā darba koordinatori, noformēja nepieciešamos dokumentus, lai skolēns varētu strādāt kā brīvprātīgais.

Sadarbība ar publisko bibliotēku

Vienas pašvaldības ietvaros svarīga ir skolas un publiskās bibliotēkas sadarbība, – krājuma komplektēšanā un resursu izmantošanā, lasīšanas veicināšanas programmu īstenošanā, pasākumu organizēšanā, telpu izmantošanā, kas ļauj lietderīgāk izmantot gan finansiālos, gan cilvēkresursus.

Laurenču sākumskolas bibliotēka ar Siguldas novada bibliotēku sadarbojas, piedaloties "Bērnu, jauniešu un vecāku žūrija"; tiek apmeklēti publiskās bibliotēkas organizētie pasākumi un izstādes.

Pļavniekkalna sākumskolas bibliotēka sadarbojas ar Ķekavas novada Baložu un Katlakalna bibliotēku. Baložu bibliotēka ir metodiskais atbalsta centrs novada skolu bibliotēkām – rīko profesionālās pilnveides un izglītojošus seminārus, pieredzes apmaiņas braucienus. Katlakalna bibliotēka atrodas vistuvāk skolai, tāpēc bieži tiek rīkotas tikšanās ar rakstniekiem, māksliniekiem un dažādu profesiju pārstāvjiem.

Amerikas Skolu bibliotekāru biedrība, Amerikas Bērnu bibliotēku biedrība un Amerikas Jauniešu bibliotēku biedrība sadarbībā ar ASV skolu un publiskajām bibliotēkām 2017. gadā sagatavoja [izdevumu](#), kurā aprakstīta publisko un skolu bibliotēku sadarbība. Izdevuma sākumā sniegti teorētiskie pamati, savukārt otrajā daļā lasāmi reāli sadarbības piemēri.

Sadarbība ar reģiona galveno bibliotēku

Reģiona galvenā bibliotēka ir būtisks atbalsts ne tikai reģiona publiskajām bibliotēkām, bet arī skolu bibliotēkām – tā koordinē bibliotēku darbu reģionā, sniedz profesionālu, metodisku un konsultatīvu atbalstu, aicina bibliotekārus piedalīties profesionālas pilnveides pasākumos,

kā arī nodrošina ar telpām, ja skolas bibliotēka rīko lielāku pasākumu.

Kuldīgas Centra vidusskolas bibliotēkas sadarbība ar Kuldīgas Galveno bibliotēku – tiek piedāvāts piedalīties profesionālās pilnveides pasākumos, tiek saņemtas konsultācijas, piedāvāti pasākumi: tikšanās ar rakstniekiem, dzejniekiem.

Ludzas 2. vidusskolas bibliotēka uzsver, ka reģiona galvenā bibliotēka sniedz kvalitatīvu metodisko atbalstu – tiek piedāvāts plašs metodisko pakalpojumu klāsts, sniegta palīdzība elektroniskā kataloga veidošanā, notiek individuāls darbs ar skolas bibliotekāru atbilstoši viņa vajadzībām, konsultējot pa e-pastu, telefonu, klātienē; metodiskā atbalsta sniegšanā iesaistās visi reģiona galvenās bibliotēkas darbinieki.

Neretas Jāņa Jaunsudrabiņa vidusskolas bibliotēka pozitīvi vērtē sadarbību ar reģiona galveno bibliotēku, jo atbalsts tiek saņemts vienmēr, kad tas nepieciešams, – jebkurā ar bibliotēkas darbu saistītā jautājumā. Reģiona skolu bibliotekāri tiek aicināti piedalīties semināros, komunikācija ir ļoti laipna un atbalstoša. Izveidota skolu bibliotekāru "WhatsApp" grupa, kur operatīvi tiek saņemta informācija un atbalsts no kolēģiem.

Sadarbība ar Latvijas Nacionālo bibliotēku (profesionālās pilnveides jomā)

Kā nosaka 2006. gada 30. maija Ministru kabineta noteikumi Nr. 436 "["Latvijas Nacionālās bibliotēkas nolikums"](#)", Latvijas Nacionālā bibliotēka "*.. veicina bibliotēku attīstību valstī, to efektīvu, lietderīgu un koordinētu darbību un sekmē nozares teorētisko un praktisko attīstību; atbilstoši kompetencei sniedz metodisko palīdzību un konsultācijas bibliotēkām, veic bibliotēku statistisko uzskaiti."*

Kopš 2017. gada reizi gadā Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku attīstības centrs rīko skolu bibliotekāru semināru. Skolu bibliotekāri atzinīgi novērtē šos seminārus, jo tajos tiek gūta gan aktuālā profesionālā informācija, gan iedvesma turpmākajam darbam.

Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku attīstības centrs ir apzinājis labākos skolu bibliotēku profesionāļus, vajadzības gadījumā viņi tiek iesaistīti nozares profesionāļu viedokļa izteikšanā. Bibliotēku attīstības centra pārziņā ir skolu bibliotēku vēstkopa, ar kuras starpniecību skolu bibliotekāri tiek informēti par nozares aktualitātēm, pasākumiem, t. sk. Latvijas Nacionālās bibliotēkas piedāvājumu, kas ir noderīgs gan bibliotekārājā darbā, gan mācību procesā un interešu nodarbībās.

2021. gadā Bibliotēku attīstības centrs reizi mēnesī tiešsaistē raidīja profesionālās literatūras lasīšanas veicināšanas cikla "Virtuālās trešdienas bibliotekāriem: profesionālo publikāciju apskats" pasākumus par tādām tēmām kā [medijpratība](#), [bibliotēku interešu aizstāvība](#), [bibliotēku arhitektūra](#), [ēkas un telpu iekārtojums](#), [dizaina domāšana bibliotēkās](#), [mācīšanās prasme](#), [IFLA WLIC 2021 atziņas](#), [Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka](#), [Valsts un pašvaldību vienotie klientu apkalpošanas centri](#), [bibliotēku datu attīstība](#) un [atmiņas institūcijas cilvēku veselībai un labbūtnībai](#). Tiešraīžu video ieraksti ir pieejami Latvijas Nacionālās bibliotēkas "[YouTube](#)" kanālā.

Latvijas Nacionālās bibliotēkas [Kompetenču attīstības centrs](#) piedāvā mācības skolu bibliotekāriem – par bibliotēkas krājuma un darba organizāciju, pakalpojumu nodrošināšanu un citiem profesionālajiem jautājumiem.

Informācijas resursi

Noslēgumā izdevuma sagatavotāji ir apkopojuši noderīgus un vērtīgus resursus, ar kuriem aicinām iepazīties un izmantot tos – gan profesionālajai pilnveidei, gan darbā ar skolēniem, skolotājiem un vecākiem. Resursu apkopojums būs noderīgs arī skolas vadībai, pedagogiem, skolas personālam un vecākiem.

Latvijas Nacionālās bibliotēkas resursi skolu bibliotēkām

Skolu bibliotekāri sadarbībā ar dažādu priekšmetu skolotājiem tiek aicināti izmantot Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas www.lndb.lv kolekcijas:

>> [Grāmatas](#) – Grāmatu portālā iekļautas aptuveni 6000 kultūrvēsturiski nozīmīgas grāmatas – gan Latvijas, gan trimdas laika izdevumi; [kā meklēt informāciju Grāmatu portālā](#);

>> [Periodika](#) – pāršķirstot vēsturiskus laikrakstus un žurnālus, ir iespēja meklēt informāciju Latvijas vēsturē dažādos periodos – gan Latvijas, gan trimdas laikā izdotajā periodikā; [kā meklēt informāciju Periodikas portālā](#);

>> ["Zudusī Latvija"](#) – ietver unikālu informāciju par zudušām un izmaiņu skartām Latvijas kultūrvēsturiskām vērtībām, iekļaujot digitalizētas fotogrāfijas un atklātnes no 19. gadsimta beigām līdz mūsdienām ar objektu aprakstiem; [kā meklēt informāciju digitālajā kolekcijā "Zudusī Latvija"](#);

>> ["Rainis un Aspazija"](#) – kolekcija atklāj abu dzejnieku atstātā mantojuma daudzveidību;

>> ["Dziesmusvētki"](#) – kolekcijā apkopoti daudzveidīgi materiāli par Vispārējo latviešu Dziesmu un deju svētku vēsturi un attīstību laikā no to pirmsākumiem pirms 145 gadiem (1873. gadā) līdz mūsdienām.

Plašāk par Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekcijām sk. Latvijas Nacionālās bibliotēkas Digitālās attīstības departamenta direktores Karīnas Banderes [prezentācijā](#).

>> ["Industriālais mantojums"](#) – kolekcijā aptver gan infrastruktūras objektus (ceļus, dzelzceļus, tiltus, u. tml.), gan būves (dzelzceļa stacijas, dzirnavas, ūdenstorņus un dambjus), gan militārus objektus, taču šajā vietnē sākotnēji apkopota informācija tieši par Latvijas ražojošajiem uzņēmumiem.

[Nacionālās enciklopēdijas](#) svarīgākais mērķis ir sniegt latviešu valodā akadēmiskās vides pētniecības rezultātus sabiedrības vajadzībām, tādējādi radot augstticamu informācijas kopumu.

Latvijas kultūras kanons ir svarīgāko Latvijas kultūras vērtību apkopojums, kas aptver dažādas kultūras nozares. [Resursā](#) pieejami arī metodiskie materiāli, kurus skolotāji var izmantot savā darbā.

LNB iesaistās arī [Latvijas Skolas somas programmā](#), piedāvājot dažādas aktivitātes visām klašu grupām.

Latvijas Nacionālā bibliotēka piedāvā izglītojošas lekcijas un [mācību nodarbības](#) gan skolēniem, gan skolotājiem par informācijas meklēšanu un Latvijas Nacionālās bibliotēkas resursiem.

[Telpa-15+](#) izveidota kā kultūrizglītības, informācijas un radošuma vide jauniešiem, lai veicinātu personības attīstību ar daudzveidīgām aktivitātēm – karjeras izglītības pasākumiem nākotnes profesijas iepazīšanai ar karjeras speciālistu līdzdalību, kultūras un izglītības norisēm. Šajā telpā skolēni ir gaidīti arī ārpus nodarbību laikiem, lai pavadītu savu brīvo laiku.

Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bērnu literatūras centra portāls "[Lasāmkoks](#)" veidots kā interaktīvs komunikācijas rīks un digitālā bibliotēka 4 dažādām vecuma grupām, kurā var gan lasīt grāmatas, gan aprakstus par bērnu literatūru, tās autoriem un ilustratoriem un skatīties animācijas filmiņas. Portāls sniedz arī aktuālu informāciju par pasākumiem, kas saistīti ar bērnu literatūru un lasīšanas veicināšanu. Katrai vecuma grupai – pirmsskolas vecuma bērni, jaunākā skolas vecuma bērni, pusaudži, pieaugušie – ir atšķirīgs, bērnu grāmatu mākslinieka Reiņa Pēterona izstrādāts dizains.

Latvijas Nacionālās bibliotēkas pastāvīgā ekspozīcija "Grāmata Latvijā" un tās mācību telpa "[Virtakas klase](#)" ir resurss, kuru skolu bibliotekāri var ieteikt skolotājiem, kas strādā ar valodu, sociālās un pilsoniskās, kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslas mācību jomām, iedvesmu var gūt arī dabaszinību un tehnoloģiju mācību jomu skolotāji, piemēram, pētot grāmatas materialitāti cauri laikiem.

Ekspozīcija piedāvā daudzveidīgu klātienē nodarbību un radošo darbnīcu klāstu. Piemēram:

>> sākumskolas skolēni nodarbībā "Ja es būtu grāmata" atklāj ekspozīciju "Grāmata Latvijā", vienlaikus attīstot saziņas un lasītprasmi, savukārt nodarbības praktiskajā daļā veido savu versiju grāmatas stāstam, papildinot mākslas un dizaina jomas zināšanas un prasmes;

>> vidusskolēni nodarbībā jeb improvizētā sēdē "Lasīšana kā pretošanās jeb pašizdots" iepazīst aizliegumus dažādos Latvijas vēstures posmos – no grāmatniecības pirmsākumiem līdz mūsdienām;

nodarbība palīdz uztvert un atlasīt informācijā būtisko, rosina pārdomāt personisko atbildību un paplašina dalībnieku redzesloku vēstures kopsakarībās.

Neklātienē izmantojami attālinātie mācību līdzekļi, kas pieejami gan [www.lnb.lv](#), gan *Skola2030* materiālu krātuvē. Tie ir starpdisciplināri materiāli, kas izmantojami arī starppriekšmetu saiknes īstenošanai starp dažādām mācību jomām. Piemēram:

>> pamatskolai piedāvātais "[Kas ir zīmes un simboli? Virtakas raksti un zīmes mums apkārt](#)" saista kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā, sociālās un pilsoniskās jomas, tehnoloģiju, kā arī veselības un fiziskās aktivitātes jomas priekšmetus;

>> mācību materiāls "[Kas kopīgs Vidzemes brāļu draudzei un soctikliem?](#)" noderīgs gan vēstures izziņai, gan veicina prasmi sasaistīt pagātnes norises ar mūsdienu dzīvi un izvēlēm.

Plaši izmantojams ir Latvijas Bibliotekāru biedrības, Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku attīstības centra un Kompetenču attīstības centra sadarbībā ar izdevniecību "Skolas Vārds" sagatavotais digitālais speciālizdevums "[Skolas bibliotēka](#)" par kvalitatīviem skolas bibliotēkas pakalpojumiem, mūsdienīgu bibliotēkas infrastruktūru, drošticamiem resursiem un lietpratīgu personālu. Izdevumā ir atsevišķa sadaļa, kurā aprakstīti Latvijas Nacionālās bibliotēkas piedāvātie resursi skolām un skolu bibliotēkām.

[Pieteikties LNB jaunumu saņemšanai](#)

Skola2030 piedāvātie resursi skolu bibliotēkām

Mācību resursu krātuve

<https://mape.skola2030.lv>

Krātuve tiek veidota kā galvenā mācību un metodisko resursu bāze skolotājiem pilnveidotā satura īstenošanai. Tajā atradīsiet brīvi pieejamus visus **mācību programmu paraugus** un **mācību un metodiskos līdzekļus**, kas aptver visus tematus un mācību priekšmetus pamatizglītībā un vispārējā vidējā izglītībā, kā arī mācību līdzekļu paraugus skolēniem, kas izstrādāti Valsts izglītības satura centra (VISC) Eiropas Sociālā fonda (ESF) projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" (*Skola2030*) ietvaros. Mācību līdzekļu paraugi tapuši sadarbībā ar partneriem, kuru vidū ir Latvijas vadošās augstskolas un speciālisti (Latvijas Universitāte, Daugavpils Universitāte, Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija, Liepājas Universitāte, Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latviešu valodas aģentūra, Strazdumuižas internātvidusskola-attīstības centrs vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem). Materiālus papildina mācību jomu vadītāju un autoru tīmekļsemināri par programmu un mācību līdzekļu efektīvāku izmantošanu un satura akcentiem. Krātuvē atrodami izstrādāti mācību resursi, kā arī paredzēta vieta (forums), kur skolotāji var dalīties ar saviem mācību materiāliem un tematu plānojumiem, kas var noderēt citiem, un sarunāties par profesionāliem jautājumiem.

Mācību resursu krātuvē atrodami *Skola2030* izstrādātie **metodiskie līdzekļi** skolu vadītājiem un skolotājiem pilnveidotās mācību pieejas īstenošanai

>> [Vērtējuma izlikšana 1.–3. klasē](#). Metodiskie ieteikumi veidoti kā atbalsta materiāls skolām un sākumskolu skolotājiem vērtējumu izlikšanai 1.–3. klasē saskaņā ar 2018. gada 27. novembra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem"

>> [Ieteikumi mācību satura integrētai mācīšanai sākumskolai](#). Integrētie temati palīdz dziļāk un plašāk apgūt sasniedzamos rezultātus, mazina

satura sadrumstalotību un pārklāšanos. Temati ir kopīgi vairākiem mācību priekšmetiem; palīdz atklāt jaunus aspektus par pētāmo jautājumu, objektu, parādību vai ļauj paskatīties uz pētāmo jautājumu no cita skatpunkta, lai veidotu dziļāku izpratni

>> [Metodiskie ieteikumi pārmaiņu vadītājiem un īstenotājiem skolā](#). *Skola2030* ietvaros tapis atbalsta materiāls izglītības iestāžu vadītājiem, vietniekiem, kā arī pārmaiņas virzošiem skolotājiem par pārmaiņu īstenošanu skolā. Katrā nodaļā aprakstīti darbības virzieni, skolu vadībai īstenojot pāreju uz pilnveidoto mācību saturu un pieeju

>> [Sociāli emocionālā mācīšanās. 1.–12. klašu nodarbību plāni](#). Nodarbības īstenojamas kā pašpietiekamas 40 minūšu nodarbības, piemēram, sociālo zinību vai klases audzināšanas stundās, vai integrējamās citos mācību priekšmetos

>> [Kā attīstīt caurviju prasmes? Metodiskais līdzeklis skolotājiem](#). Skaidrota caurviju prasmju nozīme, raksturotas Latvijas izglītības standartos ietvertās caurviju prasmes un vispārīgie principi to attīstīšanai, skaidrots, kā caurviju prasmes izpaužas dažādās mācību jomās, kā arī piedāvāti konkrēti ieteikumi to attīstīšanai.

Skola2030 vietne <https://www.skola2030.lv>

Šeit atradīsiet informāciju par mācību saturu (pārmaiņu iemesliem, mērķiem, pilnveides principiem; par to, kādu vēlamies redzēt skolēnu, skolu beidzot; par mācību saturu: septiņām mācību jomām, caurviju prasmēm, vērtībām un tikumiem u. c.) un īstenošanu (mācību pieeju: iedziļināšanos, vērtēšanu, mācību norisi, vecāku lomu, iekļaujošo izglītību; svarīgāko par izglītības pakāpēm – pirmsskolu, pamatizglītību, vispārējo vidējo izglītību; par pieejamo atbalstu (par satura aprobāciju un pilotskolām; e-mācībām, konferencēm, tīmekļsemināriem); pieejamas arī atbildes uz biežāk uzdotiem jautājumiem un informācija par jaunumiem.

Sadaļā **“Skolotājiem”** pieejams vairāk informācijas par katru izglītības pakāpi un katru mācību jomu, savukārt sadaļā **“Vecākiem un skolēniem”** – informācija un uzziņu materiāli, kas noderēs, lai skaidrotu svarīgākos mācību satura akcentus un pārmaiņas vecākiem un skolēniem.

Biežāk uzdotie jautājumi par pilnveidoto mācību saturu (ievadiet atslēgvārdu, lai atrastu atbildi uz interesējošo jautājumu).

Pilnveidoto mācību saturu un pieeju vispārējā izglītībā [ieviešanas grafiks](#).

Kas jāzina vecākiem? Izdrukājami informatīvi bukleti vecākiem – par pamatzglītības posmu un vidusskolu. Lai iepazīstinātu vecākus ar pārmaiņām skolā, skolotāji un klašu audzinātāji ir aicināti izmantot *Skola2030* izveidoto video [“Kas mainīsies skolēniem un vecākiem līdz ar pilnveidoto mācību saturu?”](#).

Ziņu izdevums skolotājiem par pilnveidoto mācību saturu “Domāt. Darīt. Zināt”. Kopš 2018. gada *Skola2030* izdod ziņu izdevumu, kurā atrodami raksti un intervijas par pilnveidoto mācību saturu un pieeju, skolu un skolotāju labās prakses stāsti, kā arī aktualitātes. Katrs izdevums veltīts kādai konkrētai tēmai – vērtēšanai, pamatzglītībai, vidusskolai, caurviju prasmēm, iekļaujošai izglītībai u. c. Visi izdevumi ir brīvi pieejami tiešsaistē vai izdrukājami (PDF formātā).

[Vadlīnijas mācību satura plānošanai un īstenošanai Covid-19 izplatības laikā](#) attālinātu mācību apstākļos – sadaļā “Attālināta mācīšanās” <https://www.skola2030.lv>.

[Skola2030 YT](#) – izglītojoši tīmekļsemināri un to ieraksti, konferenču ieraksti, ekspertu atbildes uz jautājumiem par pilnveidoto mācību saturu.

[E-kurss skolotājiem](#) – iespēja pašmācības veidā tiešsaistē apgūt būtiskākos pilnveidotā mācību satura un pieejas aspektus.

www.tavaklase.lv

Vietne, kur atrodami mācību video pilnveidotā mācību satura apguves atbalstam. Līdz 2022. gada augustam plānots radīt un vietnē iekļaut mācību video pamatpriekšmetos 1.–9. klašu skolēniem un pamatkursos vidusskolēniem septiņās mācību jomās vairāk nekā 1000 tematos, t. sk. mazākumtautību valodu apguvei no 1. līdz 12. klasei. Meklētājā atbilstošo video var atrast pēc skolēna vecumposma, mācību priekšmeta vai kursa, valodas, video tipa. Vietne tapusi kā mācīšanās atbalsts skolēniem attālinātajās mācībās ārkārtējās situācijas laikā 2020. gada pavasarī – vietnē pieejami vairāk nekā 1200 video, kas attālināto mācību laikā raidīti arī virszemes televīzijā (kanālos ReTV un TV24).

Klausāmsarunas “Starpbrīdis”

Resurss ikvienam, kam interesē skolas dzīve un bērnu pieredze tajā. *Skola2030* aicina uz sarunām praktiķus un teorētiķus, skolotājus un skolēnus, vecākus un ministrus, lai runātu par to, kā veidot skolu, kurā vēlamies mācīties un kurā ir vērts mācīties.

[#14: Laba sadarbība - kāpēc tā notiek vai nenotiek?](#)

[#13: Ko mācīt sporta stundās?](#)

[#12: Vai vajadzīga drosme, lai mācītu un mācītos?](#)

[#11: Kāda ir skolas vadītāja loma?](#)

[#10: Vai skolotājam jābūt harismātiskam?](#)

[#9: Strauss, vāvere vai risinājums?](#)

[#8: Domāt – grūti, vai vajag?](#)

[#7: Kā mācīt kultūru šodien?](#)

[#6: Kā mācīt un mācīties gramatiku bez smaguma?](#)

[#5: Kā veidojas nacionālā apziņa?](#)

[#4: Kā jēgpilni izmantot tehnoloģijas skolā?](#)

[#3: Vai skolas ekskursija ir mācīšanās?](#)

[#2: Vai intelektam jāapkalpo emocijas?](#)

[#1: Kāpēc viena mācību grāmata neder visiem?](#)

Skola2030 ietvaros tiek veidota **integrēta tiešsaistes e-mācību vide “Skolo.lv”**, kas būs brīvi pieejama visām Latvijas vispārējās izglītības iestādēm pēc izvēles no 2021. gada septembra kā klātienē, tā attālinātu mācību nodrošināšanai – ar piekļuvi digitāliem resursiem, rīkiem un saziņas iespējām.

[Pieteikties Skola2030 jaunumiem](#)